तिलाठी कोईलाडी गाउँपालिका

पार्श्व चित्र

गाउँपालिकाको कार्यालय, तिलाठी सप्तरी
web : www.tilathikoiladimun.gov.np
E-mail : tilathikoiladigp@gmail.com

तिलाठी कोईलाडी गाउँपालिकाको पार्श्व चित्र

२०७५

संरक्षक

सतिश कुमार सिंह, गाउँपालिका अध्यक्ष

सल्लाहकार

सुचिता कुमारी यादव, गाउँपालिका उपाध्यक्ष

सरोज कुमार झा, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

लेखन तथा सम्पादन

आयुश श्रेष्ठ

लेखन सहयोगी

देवश कुमार चौधरी

बिशेष आभार तथा धन्यवाद

राजेश कुमार झा (विपद् जोखिम न्यूनिकरण कार्यक्रम संयोजक)

जितेन्द्र कुमार जितु (पत्रकार)

प्राबिधिक सहयोग :

सबल नेपाल, सप्तरी

प्रकाशक :

तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका, तिलाठि

गाउँपालिकाको नक्सा :

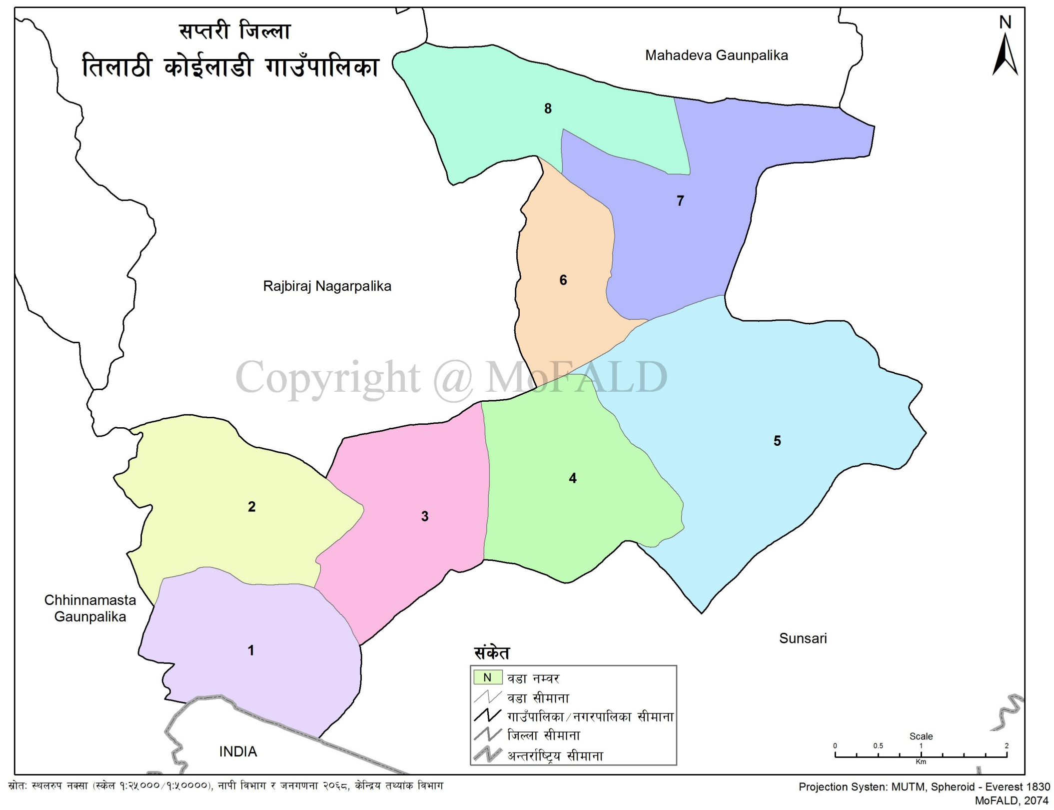

श्रोत : संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको वेभपेज

सारांश

छोटो रुप	पुरा रुप
गापा	गाउँपालिका
नपा	नगरपालिका
गाबिस	गाउँ विकास समिति
आ.व.	आर्थिक बर्ष
मि	मिटर
किमी	किलो मिटर
जिविस	जिल्ला विकास समिति
जिसस	जिल्ला समन्वय समिति
जि.बा.क.स.	जिल्ला बाल कल्याण समिति
हे.	हेक्टर
जिशिका	जिल्ला शिक्षा कार्यालय
जिप्रका	जिल्ला प्रशासन कार्यालय
मावि	माध्यमिक विद्यालय
प्रावि	प्राथमिक विद्यालय
उमावि	उच्च माध्यमिक विद्यालय

सतिश कुमार सिंह
अध्यक्ष

सचिता कुमारी यादव
उपाध्यक्ष

सरोज कुमार झा
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

वडा अध्यक्ष

वडा अध्यक्ष

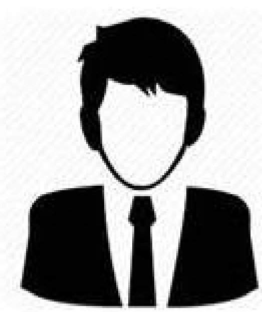

वडा अध्यक्ष

वडा अध्यक्ष

वडा अध्यक्ष

वडा अध्यक्ष

वडा अध्यक्ष

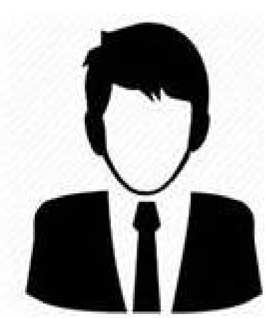

वडा अध्यक्ष

शुभकामना

नयाँ नेपाल निर्माणको लागि हजारौको बलिदान, त्याग, तपस्या अनि पसिनाले नेपालको संबिधान २०७२ लागु भएको थियो । तत् पश्चात देशलाई संघियतामा लानको लागि तथा सो मा समेत आफना जायज माँगहरुलाई पुरा गर्न सयौं जनताले शाहादत प्राप्त गरेर प्राप्त जनादेश अनुसार लागु भएको संघिय शासन अर्न्तगत यस तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाको स्थापना भएको हो । संघिय शासन प्रणाली त्यस किसिमको शासन प्रणाली हो जहाँ कम्तीमा २ तहको सरकार हुन्छ र संबिधानबाटै बिभिन्न तहका सरकारबीच बिभाजन गरि समन्वयात्मक ढंगले शासन व्यवस्था संचालन गरिन्छ । बिश्वका २८ देशले यस प्रकारका शासन अवलम्वन गरेको छ । जस मध्ये पनी क्षेत्रफलका आधारमा बिश्वका ८ ठुला राष्ट्र मध्ये ७ राष्ट्रले समेत यो शासन व्यवस्था अवलम्वन गरेको छ ।

नेपालको संबिधान २०७२ अनुसार स्थानीय तहलाई ३ तहमा बिभाजन गरि व्याख्या गरिएको छ । जस अनुसार गाउँपालिका एक भौगोलिक तथा प्रशासनिक एकाई हो जसको कार्यकारणी अंग गाउँ कार्यपालिका हो भने व्यवस्थापकीय कार्य गर्ने अंग गाउँ सभा हो । हाल देशमा स्थानीय तहको संख्या ७ सय ५३ रहेको छ ।

हाल यस गाउँपालिकाले तयार गरेको पार्श्वचित्र पाउँदा हृदय देखि नै खुसि भएको छु । पार्श्व चित्रलाई बर्तमान अवस्थाको चित्रण गर्ने पारर्दशी ऐना पनी भन्ने गरिन्छ । पार्श्वचित्रले भू-उपयोगको अवस्था, जनसंख्याको स्थिती, सामाजिक चित्रण, शिक्षाको अवस्था, मानव संशाधनको स्तर, धार्मिक एवं सांस्कृतिक अवस्था लगायत गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका अन्य श्रोतहरुको पहिचान गरि भौतिक प्राकृतिक स्थितीका बारेमा जानकारी एवं सु-सुचित हुने मौका प्रदान गर्ने भएकोले पनी प्रस्तुत अध्ययनको महत्व र उपयोगिता हरेक व्यक्ति, संस्था लगायत गाउँपालिकाको बिकासको लागि अति नै महत्वपुर्ण रहेको छ ।

अन्तमा यस पार्श्व चित्रमा दर्शाएका तथ्यांकहरुलाई अवलम्वन गर्दै समुदायको स्थितीको सुधारको लागि कार्य गर्ने तथा यस गाउँपालिकाको बिकासको लागि सम्भाव्यता तथा चुनौतीहरुलाई समेत समटेर कार्य गर्ने प्रतिबद्धता सहित यस पार्श्व चित्र तयार पार्न आफना लगनशिलता देखाउनु भएकोमा सबल नेपाललाई हार्दिक धन्यावद दिदै सो सफल पार्न दिन रात खटिनु हुने सम्पुर्ण टोलीलाई समेत यस गाउँपालिकाको तर्फबाट कृतज्ञता ब्यक्त गर्न चाहन्छु ।

मिति : २०७५।३।१८ गते ।

सतिश कुमार सिंह
गाउँपालिका अध्यक्ष

शुभकामना

गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष पदमा निर्वाचित भएको १ बर्ष नबित्दै मेरो गाउँपालिकाको पार्श्व चित्र तयार भई मेरो हातमा पर्दा म आफुलाई अत्यन्तै खुसी महसुस गरिरहेको छु । मैले अध्ययन गरे अनुसार यस पार्श्वचित्रमा तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका क्षेत्र भित्र पर्ने सम्पुर्ण वडाको सुचक अनुसार यथासक्य सम्पुर्ण विवरण समेटिएको छ । यसमा समावेश भएका वस्तुगत विवरण तथा जनसांख्यिक प्रक्षेपणहरूले जनप्रतिनिधिहरूलाई आगामी आर्थिक वर्षका लागि योजना तर्जुमा गर्न पक्कै पनि सघाउ पुग्नेछ भन्ने आशा एवम् विश्वास लिएको छु ।

पार्श्वचित्रबाट गाउँपालिका क्षेत्रमा विकासको कामहरू गर्दा कुन कुन क्षेत्रमा के समस्या र संभावनाहरू के छ छन् भन्ने कुरा थाहा हुन्छ । विभिन्न सरकारी निकाय, विकास साझेदारहरू र जनप्रतिनिधिलाई समेत यो पार्श्वचित्रले आफनो क्षेत्रको समस्या समाधानको लागि पहल गर्न सहयोग पुग्ने विस्वास मैले लिएका छु । यो पार्श्वचित्र विकासको काममा सरोकार राख्ने सबैका लागि धेरै हदसम्म उपयोगी बन्ने विश्वास लिएको छु । वास्तवमा यस गाउँपालिकाको प्रतिस्पर्धात्मक लाभका क्षेत्रहरूको पहिचान गर्दै उक्त क्षेत्रहरूमा लगानी वृद्धि गर्न सक्ने आधार यो पार्श्वचित्रले दिएको छ । पार्श्वचित्र तयार गरी यस गाउँपालिकाको सार्वजनिक वस्तु तथा सम्पत्ति हामी माझ ल्याउन सफल हुनु भएकोमा सबल नेपाल सप्तरीलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । आफ्नो कार्यालयको कामलाई असर नपर्ने गरी अथक परिश्रमका साथ सुचना सङ्कलनको कार्यमा सहयोग गर्ने तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाका वडा अध्यक्ष तथा सदस्यज्यूहरु, वडा सचिवज्युहरू, सरोकारवालाहरु, राजनितिक दलका प्रतिनिधीहरु र अन्य कर्मचारीहरू सबै धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका विद्यालय, वन, स्वास्थ्य संस्था, लगायत विविध क्षेत्रबाट सुचना उपलब्ध गराई सहयोग गर्नु हुने सम्पुर्ण व्यक्ति र निकायहरूलाई समेत धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्तमा, यो पार्श्वचित्र गाउँपालिकाको स्रोत र साधनले भ्याएसम्म त्रुटिरहित बनाउन सबल नेपालद्धारा प्रयास गरिएको छ । अझै पनि केही कमजोरी भएमा आगामी दिनमा सुधार गर्दै लगिने छ । देखिएका कमजोरीहरू औंल्याई सकारात्मक पृष्ठपोषण दिनुहुन सम्बन्धित सबैमा हार्दिक अनुरोध गर्दछु ।

मिति : २०७५।३।१८ गते ।

सुचिता कुमारी यादव
गाउँपालिका उपाध्यक्ष

शुभकामना

गाउँपालिका प्रोफाइल (Rural Municipality Profile) गाउँपालिकाको यथार्थ विवरण र वस्तुस्थिति चित्रण गर्ने प्रारम्भिक दस्तावेज हो । गाउँपालिका पार्श्वचित्रलाई वर्तमान अवस्थाको चित्रण गर्ने पारदर्शी ऐना पनि भन्ने गरिन्छ । प्रोफाइलले भु-उपयोगको अवस्था जनसंख्याको स्थिति, सामाजिक चित्रण, शिक्षाको अवस्था, मानव संसाधनको स्तर, धार्मिक एवम् सांस्कृतिक अवस्था लगायत गाउँपालिका भित्रका अन्य श्रोतहरुको पहिचान गरी भौतिक र प्राकृतिक स्थितिका बारेमा जानकारी एवम् सु-सुचित हुने मौका प्रदान गर्ने भएकोले पनि प्रस्तुत अध्ययनको महत्व र उपयोगिता हरेक व्यक्ति, संस्था लगायत गाउँपालिकाको विकासको लागि अति नै महत्वपूर्ण रहेको हुन्छ ।

जनतासँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध गाँसिएको स्थानिय सरकारको रुपमा रहेको गाउँपालिकाले सरकार र जनता बीच सेतुको रुपमा काम गरिरहेको हुन्छ । सरकारी सेवा सुविधा प्रति विश्वसनियता कायम गरी संघीयतालाई साकार रुप दिने प्रयासका साथै स्थानीय तहमा प्रदान गरिने विभिन्न सेवा सुविधा लगायत बजेट निर्माण गरि योजना र कार्यक्रमलाई जनताको घरदैलो सम्म पुर्‍याई न्युनतम शर्त तथा कार्य सम्पादन मापन प्रकृयासँग आबद्ध गर्दै गाउँपालिका प्रोफाइललाई अनिवार्य न्यूनतम शर्तको रुपमा राखिएकोले पनि यसको निर्माण कार्य अपरिहार्य रहेको छ ।

राज्यको समग्र विकासको स्थिति र श्रोत साधनको अवस्था बारेमा जानकारी लिन सकिने आधार तथ्याङ्क भनेको नै यस्तै किसिमका स्थानीय तहको पार्श्वचित्र र श्रोतसाधनको अध्ययन हो । त्यसैले प्रोफाइल तयार गर्दा सत्यता र वस्तुस्थितीको नजिक पुग्ने प्रयास नै यसको पहिलो सफलता हो । सूचना र तथ्याङ्क संकलन एवम् विश्लेषण, प्रमाणीकरण लगायत विषयगत कार्यालयको सहयोगका साथै विभिन्न धार्मिक, सामाजिक, शैक्षिक, राजनैतिक क्षेत्रको समन्वय र सहकार्य यसको यथार्थता र विश्वसनियता पनि हो ।

प्रस्तुत प्रोफाइल तयार गर्ने क्रममा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार गरेको नमूना ढाँचा, सूचना एवम् तथ्याङ्क संकलन, विश्लेषण, तालिम एवम् गोष्ठीको व्यवस्था प्रस्तुत अध्ययनको आधिकारिकता हो । साथै उक्त कार्यक्रममा सहयोग पुर्‍याउनु हुने जनप्रतिनिधी ज्यूहरु, कर्मचारीहरु, सामाजिक परिचालक, राजनीतिक व्यक्तिहरु , शिक्षक, समाजसेवी, नागरिक समाज, सरकारी तथा निजी क्षेत्र लगायत अन्य सरोकारवाला प्रबुद्ध व्यक्तिहरु धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ ।

....

सरोज कुमार झा

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बिषय सुचि ः

क.सं.	बिषय सुचि	पाना नं.
१	बिधि/प्रकृया	१-२
२	परिचय	३-
	पृष्ठभुमि	३-५
	भौगोलिक अवस्था	६-६
	सापेक्षिक स्थान	६-६
	प्रशासनिक तथा राजनीतिक बिभाग	६-६
	भौतिक अवस्था	७-७
	भुगोल र माटोको बनावट	७-७
	भुमि प्रयोगको ढाँचा	७-७
	सांस्कृतिक बिविधता	८-८
	महत्वपूर्ण धार्मिक, पौराणिक तथा ऐतिहासिक स्थानहरू	८-९
	प्रमुख पर्वहरु	९-१०
	स्थानीय निकायको निर्वाचनमा निर्वाचितहरु	११-१२
	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत र वडा सचिवको बिवरण	१२-१२
३	जनसांख्यीक बिवरण	
	जनसंख्याको बिवरण र बिष्लेशण	१३-१३
	जनसंख्या र घरधुरी	१३-१३
	वडा अनुसार घरधुरी र जनसंख्याको बिवरण	१४-१४
	उमेर तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्याको बिवरण	१५-१५
	धर्मको आधारमा घरधुरीको बिवरण	१५-१५
	५ बर्ष भित्रका बालबालिकाको उमेर समुह र लिंग	१६-१६
	जातजातिको आधारमा जनसंख्या	१६-१६
	मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या	१७-१७
	दर्ता	१७-१७
४	आर्थिक विकास	
	गापाको आय व्ययको विवरण	१८-१८
	कृषि तथा पशु चौपाया	१८-१८
	खेतिको बार्षिक कृषि उत्पादन	१९-१९
	बार्षिक दालको उत्पादन	१९-१९
	बार्षिक तेलको उत्पादन	१९-१९
	बार्षिक तरकारी उत्पादन	१९-१९
	बार्षिक फलफुलको उत्पादन	२०-२०
	प्रांगारिक तथा रासायनिक मल बित्तरक	२०-२०
	कृषि समुहको बिवरण	२१-२२
	औद्योगिक तथा व्यवसायिक संगठन	२३-२६
	बैंक तथा बित्तिय संस्था	२७-२८
	व्यापार केन्द्रहरुको बिवरण	२९-३०

	घरधुरीको सुबिधाको आधारमा	३१-३१
	पर्यटन र थप क्षमता	३१-३१
५	सामाजिक विकास	
	साक्षरता अनुसार ५ वर्ष माथिका उमेरको जनसंख्या	३२-३२
	बिभिन्न शैक्षिक तह अनुसार जनसंख्या विवरण	३३-३३
	शैक्षिक संस्थाहरुको बिवरण	३४-३४
	विद्यालयमा विद्यार्थीहरुको विवरण	३५-३५
	विद्यालय तथा वालविकास केन्द्र	३६-३६
	विद्यालयमा रहेका संरचनात्मक विवरणको अवस्था	३७-३८
	शिक्षकहरुको संख्या	३९-३९
	विद्यालयमा विद्यार्थी र शिक्षकको अनुपात	४०-४१
	हेल्थ पोष्ट र प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रको संरचनात्मक ढाँचा	४२-४२
	वालवालिकाको खोपको विवरण	४३-४३
	खोप लगाउन छोडेको दर	४४-४४
	बिगत ३ वर्षमा पोषणको अवस्था	४५-४५
	परिवार नियोजन सम्बन्धी बिवरण	४६-४६
	घरधुरी अनुसार खानेपानी श्रोतको प्रयोग	४७-४७
	घरधुरी अनुसार चर्पीका प्रकार	४८-४८
	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको संख्या	४९-४९
	बालक्लवको संख्या र अवस्था	५०-५०
	सामाजिक सुरक्षा भत्ता सम्बन्धी विवरण	५१-५१
६	भौतिक पुर्वाधार र बिकास	
	विद्यमान बाटोघाटोको संजाल	५२-५२
	सडक संजालको नक्सा	५२-५२
	राजमार्ग तथा अन्य सडकहरु	५३-५३
	पुलपुलेसाको विवरण	५३-५३
	सिंचाई	५४-५४
	सिंचित क्षेत्र	५४-५४
	घरधुरी अनुसार बिजुली बत्तिको मुख्य श्रोत	५४-५४
	खाना पकाउन इन्धनको प्रयोग	५५-५५
७	बन तथा वातावरण	
	सामुदायिक वनको विवरण	५६-५७
	निजी वनको विवरण	५८-५८
	औषत वार्षिक वर्षा विवरण	५९-५९
	औषत बार्षिक तापक्रम बिवरण	६०-६०
८	विकासको सम्भाव्यता तथा चुनौतिहरु	
	सम्भाव्यताहरु	६१-६१
	चुनौतिहरु	६१-६२
९	गापाले अवलम्बन गर्नु पर्ने नीतिहरु	

कृषि	६३-६३
जनावर र चराहरु	६४-६४
उद्योग	६४-६४
पर्यटन	६४-६४
सहकारी	६५-६५
भुमि व्यवस्थापन	६५-६५
शिक्षा	६६-६६
स्वास्थ्य	६७-६७
खानेपानी तथा सरसफाइ	६७-६७
पर्यटन तथा संस्कृति	६८-६८
युवा तथा खेलकुद	६८-६८
महिला बिकास	६८-६८
बालवालिका	६९-६९
अपाङ्ग सम्बन्धी	६९-६९
HIV/AIDs रोकथाम	६९-६९
जातिय समुह	६९-६९
दलित, मुस्लिम र सिमान्तकृत समुह	७०-७०
जेष्ठ नागरिक	७०-७०
सडक	७१-७१
पुलपुलेसा	७१-७१
भवन तथा शहर विकास	७२-७२
बिजुली तथा बैकल्पिक उर्जा	७२-७२
संचार	७२-७२
सिचाई	७२-७२
बन तथा भुमि संरक्षण	७३-७३
वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन	७३-७३
ठोस फोहोर र नाली व्यवस्थापन	७३-७३
प्रकोप व्यवस्थापन	७३-७३
गापाको स्थानीय संघ संस्था तथा युवा क्लवको विवरण	७४-७४
गापामा कार्यरत गैसस तथा अर्न्तराष्ट्रिय गैससको बिवरण	७५-७५

१. बिधि/प्रकृया

१.१ भुमिका/परिचय :

नेपाल सरकारद्धारा स्थानीय स्तरको घोषणा पछि तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाको गठन गरियो । सरकारद्धारा २७ फागुन २०७३ मा साबिकका ७ गा.बि.स. (तिलाठि १ देखि ९, लौनिया १ देखि ९, सकरपुरा १ देखि ९, कोईलाडि १ देखि ९, कोईलाडि बर्साइन १ देखि ९, कोईलाडि मधेपुरा १-३/८-९, बभनगामा कट्टी ५ देखि ९ तथा १ देखि ४) मिलि यस गाउँपालिकाको स्थापना भएको हो । कुनै पनि स्थानको बस्तु स्थिति विश्लेषण गर्न, त्यसको महत्व बुझ्न र विकासको सम्भावयता अध्ययन गर्न सहि सुचना तथा तथ्यांकहरुले महत्वपुर्ण भुमिका खेल्ने गर्छ । यस गाउँपालिकाको पुर्ण विवरणलाई सजिलै एउटा किताव मार्फत तथ्यांक सहित पढन पाउने बनाउने यसको मुख्य उद्देश्य रहनेछ ।

१.२ उद्देश्य :

यो अध्ययनको मुख्य उद्देश्य सामाजिक, आर्थिक, भौगोलिक र अन्यमा तथ्यांक प्रदान गर्नका लागि हो । तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाको प्रोफाइलको अर्को मुख्य उद्देश्य गाउँपालिकालाई विश्लेषण र मूल्याङ्कन गर्न समेत यसले मद्दत गर्दछ । अन्य विशेष उद्देश्यहरू निम्नानुसार छन ।

- गाउँपालिकालाई बिस्तृत विवरण उपलब्ध गर्ने ।
- पर्यावरण, आर्थिक, सामाजिक, संरचनात्मक, भौगोलिक र राजनीतिक बारेमा गाउँपालिकालाई जानकारी दिने ।
- विभिन्न स्रोतहरूको उपलब्धता र सर्तहरू विश्लेषण गर्ने ।
- अको बिस्तृत रुपमा शाखा, कार्यालय र संस्थाहरूको एकीकृत विवरण उपलब्ध गर्ने ।
- गाउँपालिकाको क्षेत्रगत विकासको संभावनालाई विश्लेषण गर्ने ।
- गाउँपालिकालाई सम्पुर्ण क्षेत्रका तथ्यांकहरुलाई उपलब्ध गराई गा.पालाई आवधिक वा बार्षिक योजनाहरु तयार पार्न सजिलो पार्ने ।

१.३ तरिका :

यस कागजातलाई सबभन्दा पहिला तयार गर्न, एक जानकारी संग्रह फारम प्रतिको रूपमा तयार गरिएको थियो । साथै तथ्यांक सत्यतथ्य होस भनी सो फारमका प्रश्नहरुलाई समेत संलग्न गरि मोवाईल एप्स तयारी पारी sabalnepalHHapp तयार पारि तथ्यांक संकलनकर्तालाई सो मोवाईल एप बारे बिस्तृत जानकारी दिन १ दिने तालिमको समेत व्यवस्था गरि फिल्डमा परिचालन गरिएको थियो । साथ साथै तथ्यांक संकलनकर्ताहरुलाई फारमको समेत व्यवस्था गरिएको थियो । तथ्यांकलाई प्रभावकारी बनाउन सरोकारवालासंग छलफल गर्नुको साथै बौद्धिक वर्ग, युवा, सहजकर्ता, राजनीतिक दलका प्रतीनीधि लगायतसंग परामर्श समेत गरिएको थियो । यसलाई अझ प्रभावकारी बनाउन थप तथ्यांकहरु संकलन गरि बिस्तृत पार्श्व चित्रको परिकल्पना गरि तयार गरिएको हो । तयारीको क्रममा तथ्यांक संकलनमा केही अप्ठ्यारो परेता पनी सवैको सहयोग र सद्भावको कारण प्रभावकारी रुपमा तयार पारिएको हो । यो तयारीका लागि राष्ट्रिय सेन्सस डाटा, सप्तरी प्रोफाईल, गुगल, सरकारी कार्यालयहरु लगायतको समेत सहयोग लिइएको थियो । साथै तथ्यांक संकलकहरुको महत्पुर्ण योगदान संगै स्थानीयहरुको समेत पुर्ण रुपमा सहयोग रहेको छ ।

१.४ अध्ययनको सिमा :

दिशानिर्देश अनुसार तथ्यांक उपलब्ध गर्न अधिकतम प्रयास गरिएको छ । हालको नयाँ संरचना, काम गर्ने तरिका तथा नयाँ संरचना सुचारु समेत राम्ररी भई नसकेकोले उपलब्ध सुचनाहरु दिशानिर्देश अनुसार सिमित रहेको छ । तथापि यसलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि कुनै कसर बाँकि राखिएको छैन र यसमा उल्लेख गरिएका सम्पुर्ण विवरण किफायति हुनेछ ।

२. परिचय

२.१ पृष्ठभुमि :

सप्तरी जिल्ला भौगोलिक र प्रादेशिक बनाबटको आधारमा नेपालको २ नं. प्रदेशको पुर्वमा अवस्थित जिल्ला हो । यस जिल्लामा ९ वटा गाँउपालिका र ९ वटा नगरपालिकाहरु छन भने ४ वटा निर्वाचन क्षेत्रहरु रहेका छन ।

निर्वाचन क्षेत्र नं. २ अर्न्तगत तिलाठि कोईलाडि, छिन्नमस्ता गाउँपालिका, महदेवा गाउँपालिका तथा राजबिराज नगरपालिका गरि जम्मा ४ वटा स्थानीय तहहरु गरि सप्तरी जिल्लाको सवै भन्दा ठुलो निर्वाचन क्षेत्र हो । निर्वाचन क्षेत्र नं. २ को (क) अन्तर्गत पर्ने तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका भित्र वडा नं.१ मा साबिकको तिलाठि १ देखि ९ वडा, वडा नं. २ मा साबिकको लौनिया १ देखि ९ वडा, वडा नं. ३ मा साबिकको सकरपुरा १ देखि ९ वडा, वडा नं. ४ मा साबिकको कोइलाडि १ देखि ९ वडा, वडा नं. ५ मा साबिकको कोईलाडि बर्साइन १ देखि ९ वडा, वडा नं. ६ मा साबिकको कोईलाडि मधेपुराको १ देखि ३ तथा ८ र ९, वडा नं. ७ मा साबिकको बभनगामा कटी ५ देखि ९ तथा वडा नं. ८ मा बभनगामा कटी १ देखि ४ वडाहरु समावेश गरि यस गाउँपालिकाको निर्माण गरिएको छ । साबिकको ७ वटा गाबिसहरुलाई मिलाएर तिलाठी-कोईलाडी गाउँपालिकाको पुर्नसंरचना गरिएको हो । को. मधेपुरा बाहेकका ६ वटै गाविसहरु पुर्ण रुपमा यस गाउँपालिका अन्तर्गत समावेश गरिएको छ भने को.मधेपुराको १ देखि ४ सम्मका वडालाई राजविराज नगरपालिकामा गाँभिएको हो ।

मधेशी लगायत पछाडी परेका वर्ग समुदायको अथक संघर्ष पश्चात स्थापित संघिय संरचना अनुरुप प्रदेश नम्बर २ को पूर्वी सिमानामै अवस्थीत यस सप्तरी जिल्लाको आफ्नै ऐतिहासिक पहिचान छ । शैक्षिक तथा राजनैतिक चेतनाका दृष्टिले सप्तरी मुलुकमै आफ्नो पृथक पहिचान वनाउन सफल रहेको छ । धार्मिक दृष्टिले पनि सप्तरी मुलुकमै चिरपरिचित नाम हो ।

कुनै वेला मुलुकमै सवै भन्दा वढि गाविस रहेको यस जिल्लालाई कतिपयले 'गाउँ'हरुको जिल्ला भनेर समेत व्याख्या गर्ने गरेका छन्, यद्यपी यहाँका प्रत्येक गाउँ वस्तीको आफ्नै इतिहास छ । मिथिला संस्कृतिको पृथक पहिचान पनि सप्तरीको मौलिक विशेषता हो । पछिल्लो स्थानिय तह पुर्न संरचना अनुरुप सप्तरीलाई ९ गाउँपालिका र ९ नगरपालिकामा विभाजित गरियो । सदरमुकाम राजविराजसँगै जोडिएको तिलाठी कोईलाडी गाउँपालिका क्षेत्रफलको आधारमा सानो गाउँपालिका भएता पनी जनसंख्याको दृष्टिले जिल्लाकै सवै भन्दा ठुलो गाउँपालिका हो ।

भारतीय सिमानासँग जोडिएको जिल्लाको दक्षिणी सिमावर्ती गाउँपालिका तिलाठी कोईलाडी भौगोलिक दृष्टिले निकै सहज देखिन्छ । यद्यपी खाँडो, जिता, महुली, भलुवाही तथा कोशि नदिको बाढीका कारण बर्षा याममा बर्षेनी जोखिम युक्त विकटता पनि यस गाउँपालिकालाई त्यतिकै झेल्नुपर्ने बाध्यता रहेको छ । पूर्वमा हनुमाननगर कंकालनी नगरपालिका/कोसी नदि, पश्चिममा छिन्नमस्ता गाउँपालिका,

उत्तरमा महदेवा गाउँपालिका एवम् राजविराज र हनुमाननगर कंकालनी नगरपालिका तथा दक्षिणमा भारत विहार राज्य अन्तर्गत पर्ने सुपौल जिल्लाको कुनौली ग्राम पञ्चायतसँग यस गाउँपालिकाको सिमाना जोडिएको छ ।

तिलाठी कोईलाडीको पुरानो ऐतिहासिक पृष्ठभुमि रहेको छ । राजनीतिक, शैक्षिक चेतना तथा कला संस्कृति संरक्षण सम्बर्द्धनको पुरानै इतिहास बोकेको गाउँपालिका हो यो । राजधानि काठमाण्डौ लगायतका केहि सिमित क्षेत्रमा शैक्षिक गतिविधि संचालन भईरहँदा समेत यहाँ औपचारिक शिक्षा प्रदान गर्न सक्ने शैक्षिक संरचनाको विकास भईसकेको वताईन्छ । यस गाउँपालिकाको वडा नम्बर १ तिलाठी स्थित 'चौपाईढ' र 'पाठशाला' ती ऐतिहासिकतालाई दर्साईराखेका छन् । हाल गाउँपालिकाको कार्यालय पनि त्यसै शैक्षिक ऐतिहासिक पृष्ठभुमिको 'पाठशाला'मा सञ्चालित छन् ।

प्राचिन दरभंगा महराजका राजपुरोहित समेत रहेका यहाँका ज्योतषि स्व. परमेश्वरी दत्त मिश्रले 'चौपाईढ'को स्थापना गरि नेपाल र भारत दुई तिरकै इच्छुक विद्यार्थीहरुलाई निःशुल्क आवास र भोजन सहितको शिक्षा प्रदान गर्ने गरेका थिए । त्यहि 'चौपाईढ' कालान्तरमा 'पाठशाला'मा परिणत भएको थियो । विक्रम सम्बत १९८९ मा राणा तथा दरवारका राजपुरोहित समेत रहेका यहाँका बासिन्दा ज्योतषि स्व. यदुनन्दन मिश्रको पहलमा त्रि-चन्द्र संस्कृति स्कुलको स्थापना गरिएको थियो ।

शैक्षिक चेतना मात्रै नभई नेपाली राजनीतिक क्षितिजमा पनि तिलाठी-कोईलाडी चिरपरिचित नाम हो । प्रतिबन्धीत क्रुर पञ्चायत काल जतिवेला गणतन्त्र अर्थात राजा विहिन शासनका वारेमा मन मनै सोच्नु पनि दण्डनिय अपराध मानिन्थ्यो त्यतिवेला मुलुकमै पहिलो पटक गणतन्त्रको नारा गुञ्जिने ठाउँ तिलाठी कोईलाडी नै हुन । 'गणतन्त्रका प्रणेता' भनेर चिनिने मुलुककै पहिलो गणतन्त्रबादी नेता स्व. रामराजा प्रसाद सिंहको जन्म यसै गाउँपालिका अन्तर्गत वडा नम्बर ४ स्थित कोईलाडी गाउँ हो । स्व. रामराजा प्रसाद सिंह, लक्ष्मण प्रसाद सिंह, भरत प्रसाद सिंह, शत्रुधन प्रसाद सिंह वडा नम्बर १ तिलाठीका युवा साकेत चन्द्र मिश्र लगायतकाहरुले दशकौ अघि थालेको अभियान तथा गरेको त्याग र बलिदान मुलुकमा गणतन्त्र ल्याउन निकै सहायक सिद्ध भएको छ ।

'मधेशवाद' र 'संघियता'को नारामा पनि पहिलो पटक तिलाठी-कोईलाडी गाउँपालिकावाटै गुञ्जायमान भएको ऐतिहासिकतालाई समग्र मुलुकले नै स्विकारेको अवस्था छ । कोईलाडी निवासी स्व. गजेन्द्रनारायण सिंहले दशकौ अघि 'मधेशवाद'को 'जनक'का रुपमा बिद्रोह नथालेको भए मुलुकमा संघियता आउन अझै कयौ दशक कुर्नुपर्ने थियो ।

मुलुकको प्रजातान्त्रीक आन्दोलनमा पनि उत्तिकै सहयोगि भुमिका निर्वाह गरेको इतिहास बोकेको ठाउँ हो तिलाठी कोईलाडी । प्रतिबन्धीत कालमा यो गाउँपालिका काँग्रेसका नेताहरुको भूमिगत बास स्थल(सेल्टर)नै हुनेगर्थ्यो । विपि कोईराला, गणेमान सिंह, सुवर्ण शम्शेर, कृष्णप्रसाद भट्टराई जस्ता ठुला काँग्रेसी नेताहरु महिनौ आएर तिलाठी-कोईलाडीमा बास बसेको इतिहास छ । त्यतिवेला काँग्रेसको रणनीति निर्माण देखि कार्यकर्ता परिचालन सम्मको कार्य यहिवाटै हुने गरेको थियो । स्थानिय नेताहरु कुशेश्वर पाठक, जयमंगल प्रसाद सिंह, महेन्द्र राय, गजेन्द्रनारायण सिंह, विजयानन्द मिश्र, कमानन्द मिश्र लगायतकाहरुले आफ्नो ज्यू र धन दुवैको परवाह नगरि काँग्रेसको आन्दोलनलाई फरक उचाँईमा पुऱ्याएको इतिहास छ ।

नेपाली प्रजातान्त्रीक आन्दोलन मात्रै नभई काँग्रेस शासक विरुद्धको भारतीय स्वतन्त्रतता संग्रामलाई पनि तिलाठी-कोईलाडीले उत्तिकै सघाएको इतिहास छ । प्रतिबन्धित कालमा भारतीय स्वतन्त्रता संग्रामका महानायकहरु स्व. जयप्रकाश नारायण, जेपी लोहियाहरु पनि महिनौ आएर तिलाठी-कोईलाडी क्षेत्रमा बसोबास गर्ने गर्थे । तत्कालिन राणा शासकहरुले ती भारतीय नेताहरुलाई पक्राउ गरी हनुमाननगर जेलमा बन्द गरेका वेला उक्त जेल तोडेर उनीहरुलाई मुक्त गराई सशकुशल भारत पुऱ्याउने काममा पनि यहाँका बासिन्दाहरुले निकै ठुलो भुमिका निर्वाह गरेको बताईन्छ ।

राजनीतिक र शैक्षिक पृष्ठभुमि सँगै कला संस्कृति संरक्षण सम्बर्द्धनको पनि पुरानै इतिहास छ यहाँ । वडा नम्बर १ स्थित तिलाठी पाठशाला(गाउँपालिकाको प्रागंण)मा प्रत्येक वर्ष हुने सरस्वती पुजनोत्सव तथा बसन्त पञ्चमी मेलाको सयौ बर्ष पुरानो इतिहास छ । ४ दिन सम्म चल्ने यस मेलामा हजारौका संख्यामा सर्वसाधारण आगन्तुकहरु सहभगिता जनाउने गर्दछन् । यहाँ रंगमञ्चको इतिहास पनि त्यतिकै पुरानो छ । विक्रम सम्बत २००१ साद देखिनै यहाँ विधिवत रंगमञ्चको स्थापना भएको हो । २००१ सालमा स्थापित श्री सरस्वती सांस्कृति नाट्य कला परिषद् सम्भतः मुलुकै सवैभन्दा पुरानो नाट्य संस्था हुन् । हाल तिलाठीमै २ वटा नाट्य संस्थाहरु रहेका छन् भने लौनियाँ, सकरपुरा, कोईलाडी, मंसापुर लगायतका गाउँहरुमा पनि नाट्य संस्थाहरु अझै पनि रंगमञ्चलाई निरन्तरता प्रदान गरिरहेको अवस्था छ ।

यस गाउँपालिका अन्तर्गत रहेको तोपामा प्रत्येक वर्ष विवाह पञ्चमीको अवसरमा लाग्ने मेला तथा दशैको अवसरमा कोईलाडी, सकरपुरा लगायतका गाउँहरुमा लाग्ने मेला सर्वसाधारणका लागि आकर्षणको केन्द्र हुने गर्दछन् । त्यस्तै लक्ष्मी पुजाको अवसरमा लौनियाँमा भव्य मेला तथा सांस्कृतिक कार्यक्रमको आयोजना हुने गर्छन ।

साबिकको ७ वटा गाविसलाई मिलाएर यस गाउँपालिकाको पुर्न संरचना गरिएको भएपनि त्यस भित्रका तिलाठी र कोईलाडी गाउँपालिकाको संयुक्त नामवाट यस गाउँपालिकाको नामांकरण तिलाठी कोईलाडी गाउँपालिका गरिएको हो । यी दुवै गाउँहरुको पुरानो ऐतिहासिक पृष्ठभुमिको आधारमा यस गाउँपालिकाको नामांकरण भएको हो ।

यस गाउँपालिकाको चौतर्फि झण्डै २१ किलोमिटर कालोपत्रे सडक रहेको छ । दक्षिण पश्चिममा राजविराज कुनौली सडक, पूर्वमा कोसी नहर पश्चिमी तटबन्ध सर्भिस रोड र उत्तरमा राजविराज हनुमाननगर सडक कालो पत्रे रहेको छ । गाउँपालिका भित्र रहेका सडकहरु पनि तिब्र रुपमा स्तरोन्नतीको कार्य गाउँपालिका तथा ग्रामिण सडक सुदृढिकरण परियोजना(एसएनआरटीपि) मार्फत भईरहेको छ । गाउँपालिकाको आफ्नै कार्यालय भवन छ । अधिकांश वडा कार्यालयहरु पनि आफ्नै भवन भित्र संचालित रहेको छ ।

गाउँपालिका अन्तर्गत १७ वटा विद्यालय र २३ वटा बालविकास केन्द्रहरु रहेका छन् । एउटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र सहित ६ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरु छन् । २ वटा प्रहरी चौकि, सशस्त्र प्रहरीको २ वटा बोर्डर आउट पोष्ट समेत यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेको छ । सप्तरीको मुख्य भन्सार नाका राजविराज भन्सार कार्यालय यसै गाउँपालिका अन्तर्गत पर्छन । निजी बैंकिंग सेवा प्रदायक संस्था १ एउटा(एनएमबी बैंक) यस गाउँपालिका भित्र रहेको छ ।

यस गाउँपालिकाको मध्य भाग भएर वग्ने २ वटा नदिहरु खाँडो र जिता नदिको बाढी यहाँको सवभन्दा ठुलो समस्या हो । यसका साथै कोसी, महुली र भलुवाही खोलाले पनि यस गाउँपालिकालाई बर्षैनी डुबानमा पर्ने गरेका छन् । यी नदीहरुलाई नियन्त्रण गर्ने कार्य गाउँपालिकाका लागि निकै चुनौतिपुर्ण रहेको छ । खास गरेर चुरे क्षेत्रवाट निस्केका यी नदिहरु तिलाठी-कोईलाडी हुँदै दक्षिणी सिमावर्ती भारतीय क्षेत्रमा प्रवेश गर्ने गर्छन । यद्यपी पछिल्लो केहि वर्ष यता दशगज्जा क्षेत्रमा यी नदिहरुले सहज निकास पाउन नसक्दा यस गाउँपालिकामा डुबानको समस्या जटिल बन्दै गएको हो । यसवाहेक आगलागी, शितलहर जस्ता विपदले पनि यस गाउँपालिकालाई वेलावखत सताउने गरेका छन् ।

डुबानको समस्या र चुनौतिका विच यहाँ विकासको सम्भावना पनि उत्तिकै रहेको छ । कृषिको प्रचुर सम्भावना रहेको ठाउँ हो यो । यस गाउँपालिका भित्र सयौको संख्यामा पोखरीहरु रहेका छन् । जहाँ माछा पालन व्यवसायको प्रचुर सम्भावना छ । सिंचाई व्यवस्थीत गर्न सकिए कृषिका लागि उर्बर ठाउँ हो यो । धान, गहुँ लगायत तरकरी, दलहन, तेलहन लगायत नगदेवाली उत्पादनका लागि पनि यो ठाउँ निकै उपयुक्त मानिन्छ । भारतीय नाका सँग जोडिएको हुनाले यहाँ व्यापारिक केन्द्र मात्रै नभई गाउँपालिकाको दक्षिण भेगमा रहेको जग्गा अधिग्रण गरी उद्योग स्थापना गर्न सक्ने सम्भावना समेत रहेको छ ।

२.२ भु-भौतिक बिशेषताहरु :

२.२.१ स्थान

२.२.१.१ भौगोलिक अवस्था :

तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाले निम्न अक्षांश र देशान्तरको माध्यमबाट विस्तार गर्दछ ।

अक्षांश : 26° 46" देखि 26° 48" उत्तर

देशान्तर : 86° 28" देखि 86° 81" पुर्व

२.२.१.२ सापेक्षिक स्थान :

साबिकको ७ वटा गाविसलाई मिलाएर यस गाउँपालिकाको पुर्न संरचना गरिएको भएपनि त्यस भित्रका तिलाठी र कोईलाडी गाउँपालिकाको संयुक्त नामवाट यस गाउँपालिकाको नामांकरण तिलाठी कोईलाडी गाउँपालिका गरिएको हो । यी दुवै गाउँहरुको पुरानो ऐतिहासिक पृष्ठभुमिको आधारमा यस गाउँपालिकाको नामांकरण भएको हो । हाल गाउँपालिकाको सिमाहरु निम्नानुसार रहेको छ ।

पुर्व : हनुमाननगर कंकालिनी नगरपालिका/कोशि नदि

उत्तर : राजबिराज नगरपालिका र महदेवा गाउँपालिका

पश्चिम : छिन्नमस्ता गाउँपालिका

दक्षिण : भारतको बिहार राज्य अर्न्तगत पर्ने सुपौल जिल्लाको कुनौली ग्राम पन्चायत

२.२.१.३ प्रशासनिक तथा राजनीतिक बिभाग :

नयाँ संरचना अनुसार बिगतका ७ गा.बि.स.हरु मिली तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाको निर्माण भएको हो । फाल्गुन २७, २०७३ मा गाभिएको यस गाउँपालिकालाई तत्पश्चात ८ वडामा बिभाजन गरिएको छ ।

तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाको वडा बिभाजन :

वडा नं.	पुर्व गाबिसहरु	पुर्व गाबिसका वडाहरु	क्षेत्रफल (वर्ग किमी)
१	तिलाठि	१ देखि ९	३.५३
२	लौनिया	१ देखि ९	३.९३
३	सकरपुरा	१ देखि ९	३.६४
४	कोईलाडि	१ देखि ९	३.८६
५	कोईलाडि बर्साइन	१ देखि ९	७.८
६	कोईलाडि मधेपुरा	१-३ र ८, ९	२.३७
७	बभनगामाकट्टी	५ देखि ९	४.४१
८	बभनगामाकट्टी	१ देखि ४	३.३८
	जम्मा		३२.९२

२.२.३ भौतिक अवस्था :

बिवरण	**अवस्था**
जम्मा क्षेत्र	३२.९२ वर्ग किमी
समुंद्री क्षेत्रदेखि आक्षांश अवस्था	७२ मिटर देखि ७६ मिटर
औसत बार्षिक बर्षा	न्युनतम ६९.९ मिमि तथा अधिकतम ८७.१५ मिमि
औसत बार्षिक तापक्रम	अधिकतम 37° न्युनतम 15°
मौसम	यस क्षेत्रमा उष्ण मौसमको हावापानी पाईन्छ
मुख्य नदीहरु	खाडो, जिता र भलुवाहि

२.२.४ भुगोल र माटोको बनावट :

डुबानको समस्या र चुनौतिका विच यहाँ विकासको सम्भावना पनि उत्तिकै रहेको छ । कृषिको प्रचुर सम्भावना रहेको यस गाउँपालिका भित्र सयौको संख्यामा पोखरीहरु रहेका छन् । जहाँ माछा पालन व्यवसायको प्रचुर सम्भावना छ । सिंचाई व्यवस्थीत गर्न सकिए कृषिका लागि उर्बर ठाउँ हो यो । धान, गहुँ लगायत तरकरी, दलहन, तेलहन लगायत नगदेवाली उत्पादनका लागि पनि यो ठाउँ निकै उपयुक्त मानिन्छ । भारतीय नाका सँग जोडिएको हुनाले यहाँ व्यापारिक केन्द्र मात्रै नभई गाउँपालिकाको दक्षिण भेगमा रहेको जग्गा अधिग्रण गरी उद्योग स्थापना गर्न सक्ने सम्भावना समेत रहेको छ ।

सप्तरी जिल्लाको अन्य गाउँपालिका र नगरपालिकाहरुको तुलनामा विकसित, व्यवस्थित, स्वस्थ्य र प्रयाप्त सम्भावित श्रोत साधन र सम्भाव्यता भएको गाउँपालिकाको रुपमा तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका स्थापना भईरहेको छ ।

२.३ सांस्कृतिक बिविधता :

बिभिन्न जात जातिको बसोवास रहेको यस गाउँपालिकामा मुख्यतः धानुक मण्डलहरुको बाक्लो संख्या रहेको छ । जातिय जनसंख्याको वसोवासको आधारमा राजपुत, मधेशी ब्राहमण, मुस्लिम, यादव, साह, बनिया, खत्वे, राम, सरदार लगायत समुदायहरुको समेत बाक्लो उपस्थिति रहेको छ । बिभिन्न जात जातिहरुको मिश्रित बस्ती तथा बाक्लो बसोवासको कारण मिश्रित संस्कृति, धर्म र परम्पराहरु जुन एक निश्चित हदसम्म सम्पुर्ण नेपालको प्रतिनितित्व गर्दछ । यस गाउँपालिको बिभिन्न महत्वपुर्ण स्थानहरु, पौराणिक र धार्मिक स्थलहरुबारे समेत तलका खण्डहरुमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.४ महत्वपूर्ण धार्मिक, पौराणिक तथा ऐतिहासिक स्थानहरू :

तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकामा निम्नानुसारका धार्मिक स्थलहरु रहेको छ ।

क्र.सं.	धार्मिक स्थलको नाम	स्थान	थप बिवरण
१	सरस्वती मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. १	सरस्वती पुजाको अवसरमा प्रत्येक बर्ष मेला लाग्ने
२	लक्ष्मी नारायण मंन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. १	लक्ष्मी पुजाको अवसरमा कार्यक्रम हुने
३	बजरंगवली मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. १	कातिर्क महिनामा अष्टजाम हुने
४	माहादेव बावा	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. २ लौनिया	पुजा पाठ
५	रामजानकी मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. २ लौनिया	पुजा पाठ
६	बावा डिहिवार	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. २	पुजा पाठ
७	उग्रतारा माँ भगवति मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ३	प्रत्येक बर्ष मेला लाग्ने
८	हनुमान मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ३	
९	रामजानकी मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ३	
१०	गणेश मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ३	
११	रामजानकि मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ३	
१२	शिव मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ३	

१३	रामजानकि मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ३	
१४	हनुमान मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ३	
१५	शिव मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ३	
१६	रामजानकि मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ३	
१७	डिहिवार बावा मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ३	
१८	राम जानकी मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ४	
१९	शिव मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ४	
२०	महस्जिद	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ४	
२१	पंचमुखि हनुमान मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
२२	ग्राम देवता स. को.	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
२३	पुरन दास राम जानकि	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
२४	राम जानकी मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
२५	हनुमान मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
२६	ओम शान्ति मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
२७	राम जानकि मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
२८	ग्राम देवता कुसहा	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
२९	हनुमान मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
३०	राम जानकि मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
३०	हनुमान मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	

३१	हनुमान मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
३२	ग्राम देवता टिकुलिया	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
३३	ग्राम देवता बनरझुला	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
३४	हनुमान मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
३५	हनुमान मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
३६	शिव मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
३७	शिव पार्वति मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
३८	गेरनाथ मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
३९	खंग टोल कुल देवता	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
४०	निरंकारी भवन	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
४१	राम जानकी मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
४२	हनुमान मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	
४३	राधाकृष्णा मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ६	
४४	भोला बावा मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ६	
४५	राम जानकि मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ७	
४६	ग्राम देवता	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ७	
४७	ग्राम देवता भगवति	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ७	
४८	हनुमान मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ८	
४९	राम जानकि मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ८	

५०	भगवति मन्दिर	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ८	

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

२.५ प्रमुख पर्वहरु :

मधेशी समुदायको बाहुल्यता रहेको यस गाउँपालिकामा मातृभाषाको रुपमा मुलतः मैथली र हिन्दी बोल्ने गर्दछ भने तराई मधेशमा मनाईने सम्पुर्ण पर्वहरुका साथै राष्ट्रिय पर्वहरु समेत यहाँ हर्षोउल्लासका साथ मनाईने गरिन्छ ।

प्रत्येक जातीय समूह द्वारा दशै, तिहार, जनै पूर्णिमा, फागु पूर्णिमा, बैशाख सक्रान्ति, मकर संक्रान्ति, शिवर्तरी, चौरचन, छठ, सिरुवा, जुड सितल, अद्रा, लग पाचे, रक्षा बन्धन, जितिया, शुक्राति, होली, नेमान, माघे (तिला) संक्रान्ति, बिवाह पन्चमी, श्री कृष्णा जन्मअष्ठमी, सरस्वती पुजा, लक्ष्मी पुजा, रामनवमी, झुला, फागु, तिज, भरदुतिया, तिलासंक्रान्ति, शिवरात्री, एकादशी, स्वस्थानी लगायत लगायतका प्रमुख चाडहरुसंगै अन्य चाडपर्वहरु समेत हर्षोउल्लासका साथ मनाउने गर्दछ ।

मुसलमानहरुद्धारा बकरीद तथा ईद जस्ता मुख्य पर्वहरु मनाउने गरेका छन । जस अर्न्तगत मिलाज, कुर्वानी, रोजा, सोभरात, रमजान लगायत पर्ने गर्छन । प्राप्त जानकारी अनुसार मुसलमानहरुले पढने नवाजलाई निम्नानुसारको नाम दिइएको छ र उनीहरुको शुक्रवारदेखि हप्ताको शुरुवात हुने गरेको छ ।

क.स..	समय	नाम
१	बिहान ४ बजे	फजर
२	दिउसो १ :३० बजे	जोहर
३	साँझ ४ बजे	असर
४	साँझ ६:३० बजे	मगरेद
५	राति ८:३० बजे	ऐशा (पाचौ बखतको नवाज)

२.५ स्थानीय तहको निर्वाचनमा निर्वाचितहरु :

तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाका निर्वाचित पदाधिकारीहरु :

<table>
<tr><th colspan="2">पद</th><th>नाम</th><th>सम्पर्क नम्वर</th><th>कैफियत</th></tr>
<tr><td colspan="2">अध्यक्ष</td><td>सतिश कुमार सिंह</td><td>9852821845</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">उपाध्यक्ष</td><td>सुचिता कुमारी यादव</td><td>9815780955</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">वडा नं. १</td><td>वडा अध्यक्ष</td><td>दिनेश्वर मिश्र</td><td>9862829776</td><td></td></tr>
<tr><td>महिला सदस्य</td><td>पुष्पादेवी राय</td><td>9811766259</td><td></td></tr>
<tr><td>दलित महिला सदस्य</td><td>मंजुदेवी राम</td><td>9813065281</td><td></td></tr>
<tr><td>सदस्य</td><td>रामलखन यादव</td><td>9816756828</td><td></td></tr>
</table>

	सदस्य	चन्दन कुमार झा	9819737224	
वडा नं. २	वडा अध्यक्ष	खगेन्द्र मण्डल	9805911860	
	महिला सदस्य	चन्दना देवी मण्डल	9827700118	
	दलित महिला सदस्य	सितादेवी खंग	9814743285	
	सदस्य	दिनेश मण्डल	9816728261	
	सदस्य	बिरेन मण्डल	9814770222	
वडा नं. ३	वडा अध्यक्ष	मनोज कुमार चौधरी	9842628537 9814357665	
	महिला सदस्य	रिता साह	9805994949	
	दलित महिला सदस्य	रामवति खंग	9804754341	
	सदस्य	अवधेश कुमार देव	9807700324	
	सदस्य	रामदेव मण्डल	9815776716	
वडा नं. ४	वडा अध्यक्ष	गोपि मण्डल	9816756677	
	महिला सदस्य	गितादेवी	9811777606	
	दलित महिला सदस्य	सुमिन्द्रदेवी खंग	9818068310	
	सदस्य	दिनेश प्रसाद सिंह	9801533397	
	सदस्य	भोला मण्डल	9819772885	
वडा नं. ५	वडा अध्यक्ष	राजेन्द्र प्रसाद साह	9862153192	
	महिला सदस्य	शारदा देवी साह	9827731937	
	दलित महिला सदस्य	रधियादेवी साह	98117772746	
	सदस्य	सिताराम राय	9825751086	
	सदस्य	सुर्यनारायण रजक	9819978244	
वडा नं. ६	वडा अध्यक्ष	गोबिन्द यादव	9814753135	
	महिला सदस्य	सन्ति देवी	9807727546	
	दलित महिला सदस्य	रेणु देवी	9807722082	
	सदस्य	रफिद मंसुरी	9819765777	
	सदस्य			
वडा नं. ७	वडा अध्यक्ष	गुलाव प्रसाद सिंह	9807796210	
	महिला सदस्य	कमल देवी मण्डल	9825742981	
	दलित महिला सदस्य	आशादेवी सरदार	9872918389	
	सदस्य	भौरी साह	9803013686	
	सदस्य	रामनारायण साह	9805973648	

वडा नं. ८	वडा अध्यक्ष	लक्ष्मी प्रसाद मण्डल	9804793582	
	महिला सदस्य	बिमल कुमारी मण्डल	9814757131	
	दलित महिला सदस्य	मानती देवी सदा	9804767188	
	सदस्य	शिव नारायण मण्डल	9805972139	
	सदस्य	अरुण कुमार देव	9824316296	

गाउँ कार्यपालिकाका सदस्यहरुको बिवरण :

क.सं.	नाम	सम्पर्क नं.
१	दामोदर मुखिया	9816791892
२	उमेश राय	9805997718 9842168613
३	राधिका देवी खंग	9817402572
४	गिता देवी मण्डल	9811777606
५	बिमल कुमारी मण्डल	9808958623
६	रिता देवी साह	9805994949

तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाका प्रशासकिय अधिकृत र वडा सचिवहरुको बिवरण :

क.सं.	नाम	पद	वडा नं.	सम्पर्क नं.
१	सरोज कुमार झा	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	गा.पा.	9852822225
२	मिथलेश झा	वडा सचिव	१	9805912023
३	मुक्तिलाल मण्डल	वडा सचिव	२	9805925892
४	जगदिश यादव	वडा सचिव	३	9817722251
५	राम सिंह	वडा सचिव	४	9804701997
६	राम सिंह	वडा सचिव	५	9804701997
७	जगदिश यादव	वडा सचिव	६	9817722251
८	संतलाल मण्डल	वडा सचिव	७	9807770026

९	संतलाल मण्डल	वडा सचिव	८	9807770026

३. जनसांख्यिक बिवरण

३.१ जनसंख्याको बिवरण र बिश्लेषण :

कुल ८ वडा रहेको यस तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाको यस पार्श्वचित्रको तयारीको क्रममा लिएको तथ्यांक अनुसार ७ हजार १ सय ३३ घरधुरी रहेको र औसत घरधुरीको परिवार संख्या ५.३८ रहेको छ। जसमा लिंगको अनुपात १०८.२२ रहेको छ। बिस्तृत बिवरण तल बिस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ।

३.१.१ जनसंख्या र घरधुरी :

लिङ्ग र परिवारको अनुसार जनसंख्या वितरण तल तालिकामा राखिएको छ। तालिकाबाट देखापरेको औसत घरको आकार ५.३८ जसको तुलनामा राष्ट्रिय प्रोफाइल भन्दा निकै बढी देखिएको छ। नेपालको औसत घरधुरी ४.८८ रहेको छ। लिंगको अनुपात १०८.२२ रहेको छ। तथ्यांक यस प्रकार रहेको छ।

घरधुरी	जनसंख्या	महिला	पुरुष	औसत घरधुरी आकार	लिंग अनुपात
7133	38365	18425	19940	5=38	**108=22**

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

३.१.१ (क) वडा अनुसार घरधुरी तथा जनसंख्याको बिवरण :

सप्तरी जिल्लाकै सवै भन्दा बढी जनघनतत्व रहेको यस गाउँपालिकाको वडा नं. ७ को जनघनत्व सवैभन्दा बढी रहेकोछ भने वडा नं ५ को सवै भन्दा कम जनघनत्व रहेको छ। बिस्तृत बिवरण यस प्रकार रहेको छ।

वडा नं.	घर परिवार संख्या	महिला	पुरुष	जम्मा	क्षेत्रफल वर्ग किमि	औषत जनसंख्या	जनघनत्व
1	753	1985	2243	4228	3.53	5.61	1197.7
2	701	1772	2036	3808	3.93	5.43	968.96
3	1052	2570	2781	5351	3.64	5.09	1470.1
4	878	2328	2576	4904	3.86	5.59	1270.5
5	1207	3142	3392	6534	7.8	5.41	837.69
6	607	1091	1285	2376	2.37	3.91	1002.5
7	1154	3449	3159	6608	4.41	5.73	1498.4
8	781	2088	2468	4556	3.38	5.83	1347.9

hDdf	7133	18425	19940	38365	32.92	5.38	1165.4

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

३.१.१ (ख) उमेर तथा लिंगका आधारमा जनसंख्याको बिवरण :

उमेर समुह	महिला	पुरुष	जम्मा
५ बर्ष भन्दा मुनि	2152	2461	4613
५-९ बर्ष	2365	2430	4795
१०-१४ बर्ष	2212	2314	4526
१५-१८ बर्षसम्म	1645	1754	3399
१९-२४ बर्षसम्म	1651	1502	3153
२५-४५ बर्षसम्म	5261	5421	10682
४६-५९ बर्षसम्म	1978	2373	4351
६०-६९ बर्षसम्म	812	916	1728
७० बर्षभन्दा माथी	497	621	1118
जम्मा	18573	19792	**38365**

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

३.१.१ (ग) धर्मको आधारमा घरधुरीको बिवरण :

क.सं.	धर्म	घरधुरी
१	हिन्दु	6905
२	मुस्लिम	228

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

३.१.२ ५ बर्ष भित्रका बालबालिकाको उमेर समुह र लिंग

यस गाउँपालिकाको कुल जनसंख्याको १२.०२ प्रतिशत ५ बर्ष मुनिका बालबालिकाको रहेको छ। ५ वर्षे जनसंख्या जसले तिनीहरूको हेरविचार र गाउँपालिकाद्वारा महत्वपूर्ण कार्यक्रमहरुको आवश्यकता पर्दछ। बिस्तृत बिवरण यस प्रकार रहेको छ।

बालक	बालिका	जम्मा	औषत
2461	2152	4613	12=02

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

३.१.३ जात जातिको आधारमा घरधुरी :

तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकामा करिव २७ जात जाति तथा ३८ थर भएको समुदायको बसोवास रहेको छ । जसमध्ये मण्डल जातिको बाहुल्यता रहेको छ भने दलित, तेली, राजपुत, मधेशी बाह्रमण मुस्लिम, यादव संगै अन्य मधेशी समुदायको बाक्लो उपस्थिति रहेको छ । घरधुरीको संकलन गरिएको तथ्यांक अनुसार उल्लेखित तथ्यांक रहेको छ ।

क.सं.	जातजाति	घरधुरी
1	मण्डल	2025
2	खंग	608
3	साह	598
4	मधेशी बाहुन	546
5	यादव	543
6	मुखिया	442
7	राजपुत	414
8	राँय	323
9	मुस्लिम	228
10	सरदार	208
11	राम	184
12	मलाह	171
13	ठाकुर	104
14	मुसहर	103
15	बनिया	93
16	पंडित	90
17	शर्मा	74
18	रजक	55
19	देव	53
20	पासवान	41
21	सदा	39
22	सुतिहार	37

23	महतो	26
24	साफी	24
25	कामैत	22
26	मालि	20
27	डोम	19
28	कायस्थ	17
29	राउत	10
30	बर्मा	3
31	साहनी	3
32	चौरसिया	3
33	मलिक	2
34	गोसिया	2
35	गिरी	2
36	अमात	1
	जम्मा	**7133**

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

३.१.४ मातृभाषाको आधारमा घरधुरी :

यस गाउँपालिकामा मधेशी समुदायहरुको बाक्लो उपस्थितीका कारण मातृभाषाको रुपमा मैथलि प्रमुख भाषाको रुपमा बोलिने गरिन्छ भने सो बाहेक मुस्लिम समुदायको समेत बाक्लो उपस्थितीका कारण उर्दु (हिन्दी) समेत यहाँको दोश्रो भाषाको रुपमा बोलिने गरिन्छ । बिस्तृत बिवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

क.सं.	मातृभाषा	घरधुरी
१	मैथिली	**6905**
३	उर्दू/हिन्दी	**228**

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

३.१.५ दर्ता :

गाउँपालिकाले उपलब्ध गराएको तथ्यांक अनुसार तथ्यांक अनुसार २०७५ सम्म जम्मा ८ सय १६ जनाको जन्म भएको देखिन्छ । जसमा ४ सय ७ बालिका र ४ सय ९ बालक रहेको छ । त्यसै गरि १

सय १० जनाको मृत्यु भएको देखिन्छ भने सम्बन्ध बिच्छेद एक जनाको पनि नभएको तथा बिवाह १ सय ९८ जनाको भएको देखिन्छ साथै बसाई सराई अन्तर्गत ५२ जना गएको तथा २ जना आएको देखिन्छ । बिस्तृत बिवरण यस प्रकार रहेको छ ।

वडा नं.	जन्म			मृत्यु			बिवाह	बसाई सराई		सम्बन्ध बिच्छेद
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा		गएको	आएको	
1	50	50	100	5	8	13	40	10		
2	42	36	78	5	8	13	21	2		
3	64	52	116	6	3	9	30	0		
4	51	39	90	2	1	3	20	2		
5	28	39	67	5	4	9	25	5		
6	122	160	282	16	20	36	41	3	2	
7	33	23	56	5	9	14	18	30		
8	17	10	27	6	7	13	3			
hDdf	407	409	816	50	60	110	198	52	2	0

श्रोत : पंजिकरण शाखा, तिलाठि कोईलाडि गा.पा.

४. आर्थिक बिकास

यस गाउँपालिका भित्र सयौको संख्यामा पोखरीहरु रहेका छन् । जहाँ माछा पालन व्यवसायको प्रचुर सम्भावना छ । सिंचाई व्यवस्थीत गर्न सकिए कृषिका लागि उर्बर ठाउँ हो यो । धान, गहुँ लगायत तरकरी, दलहन, तेलहन लगायत नगदेवाली उत्पादनका लागि पनि यो ठाउँ निकै उपयुक्त मानिन्छ । भारतीय नाका सँग जोडिएको हुनाले यहाँ व्यापारिक केन्द्र मात्रै नभई गाउँपालिकाको दक्षिण भेगमा रहेको जग्गा अधिग्रण गरी उद्योग स्थापना गर्न सक्ने सम्भावना समेत रहेको छ ।

एनएमबि बैंकले आफनो शाखा बिस्तार संगै यस गाउँपालिकामा समेत शाखा स्थापना गरे संगै यस क्षेत्रका मानिसहरुलाई आर्थिक कारोवार गर्न सहज भएको छ । खासै सहकारी संस्था यस गापामा नभएता पनी भएकालाई सजिलो भएसंगै रेमिट्यान्स कारोवार लगायतको लागि प्रभावकारी बनेको छ । नेपाल सरकारको नीति अनुसार प्रत्येक क्षेत्रमा बैंकहरुको सहुल्यता पुग्ने भए अनुसार भविष्यमा यस क्षेत्रमा थप बैंकहरुले आफनो शाखा बिस्तार गरे यस गापाको आर्थिक बिकासमा महत्वपुर्ण टेवा पुग्ने थियो । स्थानीयसंगको परामर्श अनुसार यस क्षेत्रको मुख्य आय भनेकै कृषि रहेको तथा बैदेशिक आप्रवासनबाट आउने रेमिट्यान्स रकम तथा जनमजदुरी रहेको छ ।

४.१ बिगतका दिनका आय व्ययको बिवरण :

आ.व.	आय रकम	व्यय रकम
२०७३।७४	आन्तरिक आय	चालु खर्च -
	मालपोत लगायत नगदी आम्दानी -	पुजीगत -
	नेपाल सरकारबाट प्राप्त कुल निकासा -	
	जम्मा :	जम्मा खर्च :

श्रोत : तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाको लेखा शाखा

४.२ कृषि तथा पशुचौपाया :

तराईका जनताहरुको मुख्य पेशा नै कृषि भएका कारण यस क्षेत्रमा धान, गँहु, मकै, तोरी जस्ता कृषि आम्दानी बढी रहेको पाईन्छ । त्यस बाहेक फलफुल लगायतको समेत उत्पादन राम्रो रहेको छ । यस क्षेत्रमा पोखरी बढी रहेकोले माछा पालनको समेत प्रचुर सम्भावना रहेको छ । बिस्तृत जानकारी तल उल्लेख गरिएको छ ।

४.२.१ खेतिको बार्षिक कृषि उत्पादन आ.व. २०७४।७५

खेतिको नाम	**बार्षिक उत्पादन**
धान	४२७१ मे.ट.
गहु	१२७१ मे.ट
मकै	१९ मे.ट
तोरी	१५ मे.ट
आलस	०.७५ मे.ट
मसुरो	२ मे.ट

श्रोत : कृषि बिकास कार्यालय, सप्तरी

बार्षिक दालको उत्पादन :

प्रकार	आर्थिक बर्ष (२०७४।७५)	
	क्षेत्र (हे)	उत्पादन (मे.ट)
मसुरो	६५	३८
गहुत	१९	१६
मुङ	२१	५
खेसारी	१	.६०

श्रोत : कृषि बिकास कार्यालय, सप्तरी

बार्षिक तेलको उत्पादन :

प्रकार	आर्थिक बर्ष (२०७४।७५)	
	क्षेत्र (हे)	उत्पादन (मे.ट)
तोरी	४१	३८
सर्स्यु	१९	१५
आलस	१२	२
सुर्यमुखि	०.५	०.२१

श्रोत : कृषि बिकास कार्यालय, सप्तरी

बार्षिक तरकारीको उत्पादन :

प्रकार	आर्थिक बर्ष (२०७४।७५)	
	क्षेत्र (हे)	उत्पादन (मे.ट)
बर्षे तरकारी	२९	२५३
हिउँदे तरकारी	५६	७९८
बेमौसमी तरकारी	६.७	६७

श्रोत : कृषि बिकास कार्यालय, सप्तरी

बार्षिक फलफुलको उत्पादन :

प्रकार	आर्थिक बर्ष (२०७४।७५)	
	क्षेत्र (हे)	उत्पादन (मे.ट)
आँप	१९८	८४.५
लिची	३	१७
कटहर	०.६	२.५
अम्बा	०.४	१

श्रोत : कृषि बिकास कार्यालय, सप्तरी

४.२.३ प्रांगारिक तथा रासायनिक मल बित्तरक :

सप्तरी जिल्लामा आ.व. २०७३।७४ को तथ्यांक अनुसार ४८ वटा प्रागरिक तथा रासायनिक मल बित्तरक रहेको तथा जस अन्तर्गत युरिया ४५९३.८ केजी, डिएपी २८९६.६ केजी तथा पोटास ३३२.५५ केजी सप्तरीको सदरमुकाम राजबिराज स्थीत कृषि सामाग्री कम्पनी लिमिटेडबाट खर्चिएको छ भने ४८ बित्तरक मध्ये ३ बित्तरक यस गाउँपालिकामा रहेका छुन । जसले गर्दा यहाँ किसानहरु केही सहुलियत भएता पनि सामाग्रीका अपर्याप्ताका कारण प्राय: जसो सदरमुकाम मुखी बढी हुनु परेको छ भने फाटफुट रुपमा चर्को मुल्यमा समेत मल खरिद भई रहेकोले स्थानीय स्तरमा थोक बित्तरक हुनु पर्ने आवश्यक्ता रहेको छ । हाल तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकामा १ मात्र मल बिक्रेताले जिल्ला कृषि विकास कार्यालय सप्तरीमा सुचि दर्ता गराएको छ। सप्तरीको सदरमुकाम राजबिराज समेत नजिक पर्ने हुनाले यस क्षेत्रका मानिसहरु राजबिराजमै प्राय खरिद बिक्री गर्ने गरेको छ।

क.सं.	इजाजत पत्र प्राप्त गर्ने संस्था/ब्यक्तिको नाम र ठेगाना	इजाजत पत्र जारी मिति
१	महराज ससिया कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड, साबिकको सकरपुरा -६ प्रोपोराईटर : लालु खंग	२०७०।७२१ गते ।

श्रोत : कृषि बिकास कार्यालय, सप्तरी

.२.४ कृषि समुहको बिवरण :

सप्तरी जिल्लामा आ.व. २०७४।७५ को तथ्यांक अनुसार ७ सय १७ वटा कृषक समुहको गठन भएको छ भने तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकामा १७ वटा कृषि समुहको गठन भएको तथ्यांक अनुसार

देखिएको छ । कृषि समुहको गठन उनिहरुलाई कृषि सम्बन्धी रासायनिक मल, बिउ बिजन सम्बन्धि जानकारीको लागि गठन गरिएको हो । गठन भएको समुहको बिस्तृत बिवरण यस प्रकार रहेको छ ।

क.सं.	समुहको नाम	गठन भएको वडा	सदस्य			अध्यक्षको नाम
			महिला	पुरुष	जम्मा	
१	श्री हरियाली कृषक समुह	को मधेपुरा ६, ९	0	22	22	इन्द्रदेव यादव
२	श्री नवजागरण कृषक समुह	को मधेपुरा ८	12	14	26	अरुण कुमार यादव
३	श्री सिलाशेर मिश्रित कृषक समुह	बभनगामा कटी ६	8	17	25	जिवछ कुमार यादव
४	श्री माँ भगवती कृषक समुह	कोईलाडि १	9	14	23	सुरज कुमार सिंह
५	श्री नवयुग कृषक समुह	को मधेपुरा ८	15	11	26	गोबिन्द यादव
६	श्री चण्डिका कृषक समुह	बभनगामा कटी १,२,३	10	12	22	चन्द्रशेखर झा
७	श्री बजरंगवली महिला कृषक समुह	लौनिया ७	22	0	22	शान्ति देवी मण्डल
८	श्री पिछडा वर्ग महिला प्याज उत्पादक कृषक समुह	को मधेपुरा ३	12	10	22	निलम कुमारी मण्डल
९	श्री अन्दी महतो कृषक समुह	को मधेपुरा ९	12	14	26	राम प्रसाद मण्डल
१०	श्री पिछडा वर्ग प्याज उत्पादक कृषक समुह	को मधेपुरा ३	13	14	27	रामचन्द्र मण्डल
११	श्री कृष्णा सामुदायिक महिला कृषक समुह	बभनगामा कटी २	21	0	1	जंजिरा देवी यादव
१२	श्री अध्यारी भगवती वागवानी कृषक समुह	कोईलाडि २	14	11	25	राजेश कुमारी सिंह
१३	श्री श्री १०८ श्री बजरंगली महिला कृषक समुह	लौनिया ४	23	0	23	
१४	श्री बजरंगवली महिला कृषक समुह	लौनिया ४	21	0	21	कृष्णादेवी मण्डल
१५	श्री रामस्वामी कृषक समुह	को मधेपुरा ४	14	9	23	रामअवतार मण्डल
१६	श्री लक्ष्मी नारायण बहु उद्धेश्य कृषक समुह	तिलाठि १	4	11	15	प्रमोद झा

१७	श्री हरिशंकर कृषक समुह	को बर्साइन १	8	17	25	अनिल कुमार यादव

श्रोत : कृषि बिकास कार्यालय, सप्तरी

४.३ व्यापार तथा बाणिज्य

४.३.१ औधोगिक तथा व्यवसायिक संगठन :

प्राप्त तथ्यांक अनुसार सप्तरी जिल्ला उधोग बाणिज्य संघमा आ.व.२०७३।७४ सम्म यस गाउँपालिकाको दर्ता भएका ३४ औधोगिक तथा व्यवसायिक संगठनहरुको बिवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	सदस्यता नम्बर	फर्मको नाम	प्रोपांईटरका नाम	ठेगाना	पान नं.
1	1486	सागर कन्सट्क्शन	श्री सतिश चन्द्र मिश्र	तिलाठी	300133640
2	2106	श्री राम किराना पसल	श्री राम नारायण यादव	तिलाठी	300269954
3	3394	अल्टीमेट कलेक्शन जेनरल स्टोर	श्री राजेन्द्र कुमार	तिलाठी	
4	3605	जय मां वैष्णो देवी खरिद विकी तथा किराना स्टोर	श्रीमती रिता देवी यादव	तिलाठी	
5	3804	सागर ट्रेडर्स एण्ड सप्लायर्स	श्री सतिश चन्द्र मिश्र	तिलाठी	422.065.066
6	3923	चन्दन ट्रेडर्स एण्ड सप्लायर्स	श्री चन्दन कुमार झा	तिलाठी	303500016
7	4390	बेल्ही सप्लायर्स नेपाल	श्री चन्द्रजीत यादव	तिलाठी	825
8	4575	प्रज्ञा ट्रेडर्स एण्ड सप्लायर्स	श्री आभा मिश्रा	तिलाठी	
9	4841	श्री पशुपति ट्रेडर्स एण्ड सप्लायर्स	श्री कुमुद मोहन झा	तिलाठी	
10	4890	जय मां काली सप्लायर्स	श्री मदन प्रसाद यादव	तिलाठी	
11	4891	जय मां काली ट्रेडर्स एण्ड खरिद विकी	श्री श्याम नारायण यादव	तिलाठी	305109720
12	4045	मंगल चण्डी ट्रेडर्स एण्ड सप्लायर्स	श्री रमेश प्रसाद देव	सकरपुरा	

13	5212	मिना किरना स्टोर्स	श्रीमती मिना देवी सिंह	सकरपुरा	
14	3094	तुलिका ट्रेड सेन्टर	श्री आरती सिंह	कोइलाडी	
15	3132	शिवम मार्केटिंग	श्री शिवेश कुमार सिं	कोइलाडी	
16	3157	मां भवानी कृषी उपज खरिद विकी केन्द्र	श्रीमती शुशीला देवी सिं	को. वर्साईन	
17	4505	राजदेवी सप्लायर्स	श्री चनरदेव मण्डल	को. मधेपुरा	
18	4657	निरंकारी खरिद विकी केन्द्र	श्री राजेन्द्र साह	को. वर्साईन	3.048E+09
19	5219	जय मां काली ट्डर्स	श्री धर्मानन्द रजक	को. वर्साईन	600350909
20	5235	प्रेम मल खाद विकी सेन्टर	श्री जितेन्द्र कुमार साह	को. वर्साईन	
21	5236	जितेन्द्र ख. वि. के.	श्री राम गुलाम साह	को. वर्साईन	
22	5254	मधुशाला	श्री केशव सिंह	कोइलाडी	600474090
23	5329	विणा मदिरा पसल	श्री सत्य नारायण खंग	को. वर्साईन	
24	5411	शहंशा ट्डर्स	श्री सोहन साह तेली	को. वर्साईन	601509032
25	1700	शैलेन्द्र ट्रेडर्स	श्री सुर्य नारायण साह	वभनगामाकट्टी	301600216
26	2569	चन्द्रिका ट्रेडर्स	श्री सुर्य नारायण यादव	वभनगामाकट्टी	
27	2675	पंकज पुष्कर ट्रेडर्स	श्री भगवती प्रसाद दास	वभनगामाकट्टी	17697.06
28	2776	न्यू कृष्णा खरिद विकी केन्द्र	श्री राधा कृष्ण मण्डल	वभनगामाकट्टी	301366779
29	3005	कृष्ण ट्रेडर्स	श्री बाल कृष्ण यादव	वभनगामाकट्टी	
30	3068	रेखा आयल ट्रेडर्स	श्री सिहेश्वर दास	वभनगामाकट्टी	
31	3342	रवि ट्रेडर्स	श्री सुव्वा लाल राम	वभनगामाकट्टी	
32	3603	श्री सुभद्रा नारायण ट्रेडर्स	श्री चतुर नारायण दास	वभनगामाकट्टी	253.064.065
33	4852	लक्ष्मी खरिद विकी केन्द्र	श्री बद्री मण्डल	वभनगामाकट्टी	
34	5125	सतिश ट्डर्स	श्री जितेन्द्र प्रसाद साह	वभनगामाकट्टी	

श्रोत : सप्तरी जिल्ला उधोग बाणिज्य संघ, राजबिराज

४.३.२ बैंक तथा बित्तिय संस्था :

नेपालमा आर्थिक कारोवारको लागी फस्टाएको व्यवसाय नै सहकारी संस्थाहरु हो । तथापी यस क्षेत्रमा खासै सहकारी संस्थाहरु रहेको छैन । नयाँ स्थापित गाउँपालिका भएका कारण खासै ठुला बैंकहरुको स्थापना यस क्षेत्रमा नभएता पनि यो गाउँपालिका सप्तरीको सदरमुकाम राजबिराज नजिक तथा भारतको सिमानासंग जुटेकोले समेत सम्भावना बोकेको गाउँपालिका मध्ये एक हो । बैंकिग कारोवारका लागि यस क्षेत्रको मानिसहरु राजबिराज मुखि नै भएकोले यस क्षेत्रमा क वर्गको बैंक खोल्नु पर्ने आवश्यक्ता देखिएको छ । हाल सो क्षेत्रमा अवस्थित सहकारी तथा बित्तिय संस्थाहरुको बिस्तृत बिवरण यस प्रकार रहेको छ ।

क्र.सं.	बैंक तथा बित्तिय संस्थाको नाम	ठेगाना	कारोवार
१	तक्षशिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका १ बेल्ही भन्सार	आर्थिक कारोवार तथा ऋण लगानी
२	जय गुरुदेव कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका ५, को बर्साइन	कृषि रसायनिक मल
३	नवयुग कृषक समुह	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका ६	कृषि सम्बन्धी कारोवार
४	संकट मोचन सहकारी संस्था लिमिटेड	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका ६	मल खाध, बिज, कृषि सम्बन्धी
५	अन्दी महतो कृषक समहु	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका ६	कृषि सम्बन्धी कारोवार
६	नवोदय कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका ८ तोपा	ऋण लगानी तथा बचत कारोवार
७	नवयुग बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका ८ तोपा	बचत कारोवार
८	पाथीभरा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका ८ तोपा	ऋण लगानी तथा बचत कारोवार

श्रोत : सबल नेपाल, स्थलगत सर्भेक्षण २०७५

४.३.३ व्यापार केन्द्रहरुको बिवरण :

तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका अर्न्तगत बिगतमा रहेका ५ गा.बि.स. जोडिएर बनेका कारण यस क्षेत्रमा मुख्य ११ वटा हाट बजार लाग्ने गरेको छ । हाटबजारको बिस्तृत बिवरण यस प्रकार रहेको छ ।

जिल्ला कृषी बिकास कार्यालय सप्तरीको तथ्यांक अनुसार मुख्यतः यस क्षेत्रमा ३ सहित निम्नानुसारको हाट बजार लाग्ने गरेको छ ।

क्र.सं.	हाट बजारको नाम	व्यापारिक सामान	बजार लाग्ने दिन	स्थान
१	तोपा हटिया	काउली, बन्दा, खुर्सानी, आलु, आप, केरा, कपडा, प्याज आदी	शुक्रवार र मंगलवार	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका ८, तोपा
२	कोईलाडि बजार	काउली, बन्दा, खुर्सानी, आलु, आप, केरा, कपडा, प्याज आदी	आईतवार र बुधवार	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका
३	को बर्साइन बजार	काउली, बन्दा, खुर्सानी, आलु, आप, केरा, कपडा, प्याज आदी	मंगलवार र शुक्रवार	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका
४	बेल्ही भंसार बजार	कच्चा तरकारी खरिद बिक्री, मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी तथा फलफुल बिक्री बितरण	मंगलवार र शनिवार	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका १ बेल्ही भंसार
५	तरकारी हाट बजार	कच्चा तरकारी खरिद बिक्री, मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी तथा फलफुल बिक्री बितरण	सोमवार र शुक्रवार	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका २ लौनिया
६	थान पोखरी हाट	माछा, मासु, तरकारी, खाधान्न, पटेर, गुन्द्री, कपडा, पेडा, अण्डा, हाँस, परेवा, बाँसबाट निर्मित सामाग्रीहरु, माटोबाट बनेका भाडाकुडाहरु, पुजाका सामाग्रीहरु, सिजन अनुसारका फलफुलहरु, बाखा, बोका आदि ।	सोमवार र बिहिवार	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका ३ डिहिवार थान
७	कोईलाडि हाट	कच्चा तरकारी खरिद बिक्री, मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी तथा फलफुल बिक्री बितरण	आईतवार र बुधवार	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका ४
८	रामजी हटिया बर्साइन	माछा, मासु, तरकारी, खाधान्न, पटेर, गुन्द्री, कपडा, पेडा, अण्डा, हाँस, परेवा, बाँसबाट निर्मित सामाग्रीहरु, माटोबाट बनेका भाडाकुडाहरु, पुजाका सामाग्रीहरु, सिजन अनुसारका फलफुलहरु, बाखा, बोका आदि ।	मंगलवार र शुक्रवार	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका ५
९	मंसापुर बजार	कच्चा तरकारी खरिद बिक्री, मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी तथा फलफुल बिक्री बितरण	बुधवार र शनिवार	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका ७ मंसापुर
१०	पशु हाट	गाई भैसी बेच बिखन	शुक्रवार	तोपा

श्रोत : सबल नेपाल, स्थलगत सर्भेक्षण २०७५

४.३.४ घरधुरीको सुबिधा :

घरधुरीको सुबिधा		घरधुरी
केही सुबिधा नभएको		0
कम्तीमा १ वटा सुबिधा भएको		5269
घर धुरी सँग भएको सुबिधा अनुसार	रेडियो	3651
	टिभी	5123
	केवल टिभी	1215
	कम्प्युटर	351
	इन्टरनेट	2692
	मोवाइल	8236
	मोटर	36
	मोटरसाइकल	1862
	साइकल	2456
	फ्रिज	295

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

४.३.५ पर्यटन र थप क्षमता :

बिद्धान तथा प्रतिष्ठित ब्यक्तित्वहरुको बास रहेको यस गाउँपालिकामा पर्यटकीय हिसावले यस क्षेत्रमा पर्यटकीय स्थानहरु समेत रहेको छ । जसमध्ये यस क्षेत्रमा ७ वटा चौतारा, ६८ वटा पोखरीहरु रहेको छ भने २ वटा पार्कहरु निम्नानुसारको रहेको छ ।

पार्कको नाम	**ठेगाना**
राधाकृष्णा मन्दिर पार्क	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ६
बिसहरा थान पार्क	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ६

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

५. सामाजिक विकास (SOCIAL DEVELOPMENT)

५.१ : शिक्षा (Education)

५.१.१ : साक्षरता अनुसार ५ वर्ष भन्दा माथिका उमेरको जनसंख्या विवरण : (Population detail above 5 years according to Literacy)

महिला र पुरुषको साक्षरता प्रतिशत दर क्रमशः ९५.७६ र ८७.१९ रहेको छ । महिलाको साक्षरता दर पुरुषको साक्षरता दर भन्दा कम रहेको छ । अझ केही शिक्षा नलिएको संख्या हेर्ने हो भने पुरुष १६.९० को तुलनामा महिला ८३.१० प्रतिशत रहेको छ । प्राप्त तथ्यांक अनुसार बिस्तृत बिवरण यस प्रकार रहेको छ ।

लिङ्ग	५ वर्ष भन्दा माथिल्लो उमेरका जनसंख्या	जनसंख्याको अवस्था				
		लेख्न र पढन सक्षम	पढन मात्र सक्षम	लेख्न र पढन असक्षम	केही थाहा नभएको	प्रतिशत
पुरुष	17331	16597	398	336		95.76
महिला	16421	14317	445	1652	7	87.19
जम्मा	33752	30914	843	1988	7	91.59

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

नोट : केही थाहा नभएको अर्थात शिक्षा बारे जानकारी नभएको लठ्बरे ।

५.१.२ : विभिन्न शैक्षिक तह अनुसार जनसंख्या विवरण : (Population detail on different education level)

यस गाउँपालिकामा आ.व. २०७३।७४ को तथ्यांक हेर्दा सवै भन्दा बढी प्राथमिक तहमा जम्मा ४ हजार ४ सय १० बिद्यार्थी रहेको छ भने कुल सामुदायिक तथा संस्थागत जोडदा १ हजार २ सय ७९ जना बालवालिकाको बालविकास केन्द्र बाहेक अध्ययनरत देखिन्छ । बिस्तृत बिवरण यस प्रकार रहेको छ ।

सामुदायिक तर्फ :

लिङ्ग	जम्मा	जनसंख्याको अवस्था					कैफियत
		बा.वि.केन्द्र	प्राथमिक तह	आधारभुत तह	एसइई	माध्यमिक तह +2	
बालिका	4304	311	2139	994	667	193	
बालक	3326	275	1375	789	715	172	
जम्मा	7630	586	3514	1783	1382	365	

श्रोत : जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सप्तरी

संस्थागत तर्फ :

लिङ्ग	जम्मा	जनसंख्याको अवस्था					कैफियत
		बा.वि.केन्द्र	प्राथमिक तह	आधारभुत तह	एसइई	माध्यमिक तह +2	
बालिका	534	240	236	43	15		
बालक	1322	453	660	159	50		
जम्मा	1856	693	896	202	65	0	

श्रोत : जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सप्तरी

कुल जम्मा :

लिङ्ग	जम्मा	जनसंख्याको अवस्था					कैफियत
		बा.वि.केन्द्र	प्राथमिक तह	आधारभुत तह	एसइई	माध्यमिक तह +2	
बालिका	4838	551	2375	1037	682	193	
बालक	4648	728	2035	948	765	172	
जम्मा	9486	1279	4410	1985	1447	365	

श्रोत : जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सप्तरी

५.१.३ : शैक्षिक संस्थाहरुको विवरण

तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकामा जम्मा २४ बिद्यालय रहेको छ । जसमध्ये जिल्ला शिक्षा कार्यालयले जनाए अनुसार सामुदायिक तर्फ १७ बिद्यालय तथा निजी तर्फ ७ बिद्यालय रहेको छ । बिस्तृत बिवरण यस प्रकार रहेको छ ।

सि.न.	विवरण	सरकारी	निजी	जम्मा
1	प्राथमिक विद्यालय	12	5	
2	आधारभुत विद्यालय	2	2	
3	माध्यमिक विद्यालय	1		
4	कलेज तथा उच्च मा.बि.	2		
	जम्मा	**17**	**7**	**24**

श्रोत : जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सप्तरी

५.१.४ : विद्यालयमा विद्यार्थीहरुको विवरण

यस गाउँपालिका अन्तर्गत रहेको कुल १७ सरकारी विद्यालयमा प्राथमिक तहमा पढने बिद्यार्थीको संख्या बढी देखिएको छ । जिल्ला शिक्षा कार्यालयको उपलब्ध तथ्याँकको आधारमा आ.व. २०७४/२०७५ मा विद्यालयको विभिन्न तहमा भर्ना भएको बालवालिकाहरुको संख्या तपसिल वमोजिम रहेको छ । जस अन्तर्गत प्राथमिक तहमा बालिका १०६६, बालका ९७६, आधारभुत तहमा बालिका ७२६, बालका ५८३ र माध्यमिक तहमा बालिका ४४५, बालक ३९४ जनाको भर्ना भएको अवस्था छ भने उच्च मा.बि. तर्फ ३०९ छात्र तथा ३२८ छात्रा रहेको छ । तुलनात्मक रुपमा बालक बालिकाको भर्नादर बरावर रहेता पनि माध्यमिक तह तथा उच्च माध्यमिक तहमा छात्रको संख्या कम हुनुमा विदेश पलायन प्रमुख सवाल रहेको देखिन्छ ।

तह	सरकारी विद्यालय			
	कक्षा	जम्मा	छात्रा	छात्र
प्राथमिक तह	1	941	483	458
	2	926	516	410
	3	679	407	272
	4	695	438	257
	5	642	370	272
आधारभुत तह	6	536	314	222
	7	600	280	320
	8	707	374	333
माध्यमिक तह	9	947	496	451
	10	740	345	395
उच्च माध्यमिक तह	11	160	79	81
	12	120	60	60

श्रोत : जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सप्तरी

५.१.५ : विद्यालय तथा बाल विकास केन्द्रहरुः

यस गा.पा. अन्तर्गत तपसिल वमोजिमका बिद्यालय तथा बाल विकास केन्द्रहरु रहेका छन ।

क्र.स.	विद्यालयको नाम	ठेगाना
1	श्री पब्लिक उ. माध्यमिक विद्यालय	लौनिया १
2	श्री राजेन्द्र देवकी नि.मा.वि.	कोइलाडी १
3	श्री रा.प्रा.बि. सकरपुरा	सकरपुरा ४

4	श्री रा.प्रा.बि. सकरपुरा, मुखिया टोल	सकरपुरा ८
5	श्री ज.रा.प्रा.वि. बेल्ही	तिलाठी ६
6	रा.प्रा.वि.तिलाठी	तिलाठी १
7	श्री उमेश्वर रा.प्रा.बि. लौनिया	लौनिया ८
8	श्री ज रा प्रा वि को मध्येपुरा १	मध्येपुरा १
9	श्री ल.व.न.उ.मा.वि. बभनगामाकट्टी	बभनगामाकट्टी
10	जनता मा.वि.तोपा	बभनगामाकट्टी
11	कृ.कु.दे.रा.मे.नि.मा.वि.को.बरसाईन	को.बरसाइन
12	श्री रा.प्रा.वि. मंसापुर	बभनगामाकट्टी ८
13	श्री रा.प्रा.वि. कुशहा	को.बरसाइन
14	रा.प्रा.वि. को. बर्साइन १	को.बरसाइन
15	श्री राजाजी रा.पां.वि. बनरझुला	को.बरसाइन
16	श्री प्रा.वि. सडेपार ४	बभनगामाकट्टी
17	श्री रा. हरिहर हरिनारायण प्रावि सडेपार	बभनगामाकट्‌टी ५

श्रोत : जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सप्तरी

५.१.६ बिद्यालयमा रहेको संरचनात्मक बिवरणको अवस्था :

सि.न	विद्यालयको नाम	ठेगाना	विद्यालय को प्रकार	कक्षा कोठा संख्या	मर्मत गर्नु पर्ने	थप आवश्यक	पर्खाल	चर्पी	खानेपानी सुविधा	सार्वजनिक शौचालय	फोहोरमैला व्यवस्थापन	कैफियत
1	श्री पब्लिक उ. माध्यमिक विद्यालय	लौनिया १	मा.वि.	13	2	2 बालबिकास भवन	%	%	% अर्पयाप्त	% अर्पयाप्त	%ैन	
2	श्री राजेन्द्र देवकी नि.मा.वि.	कोइलाडी १	नि.मा.वि.	12	6	4	%}g	%	%	%	%}g	jfp)*| L jfn
3	श्री रा.प्रा.बि. सकरपुरा	सकरपुरा ४	प्रा.वि.	8	2		%}g	%	%}g	%	%}g	
4	श्री रा.प्रा.बि. सकरपुरा, मुखिया टोल	सकरपुरा ८	प्रा.वि.	4	3	4	#]/fj]/f cfjZos	1 % 1 cfjZos	cfjZos	cfjZos	आवश्यक	
5	ज.रा.प्रा.वि.वेल्ही	तिलाठी ६	प्रा.वि.	6		1		2	1			बालबिकास आवश्यक
6	रा.प्रा.वि.तिलाठी	तिलाठी १	प्रा.वि.	11	%	jfn slff sf]&f	%	%		%		खानेपानी, पर्खाल तथा चर्पी
7	श्री उमेश्वर आधारभुत लौनिया	लौनिया ८	प्रा.वि.	8	2		मरोमत आवश्यक	द्द कोठ ज्ञ आवश्यक	अर्पायत		अर्पायत	द्ध कोठ भवन, द्द कोठको मर्मत सम्भार, ज्ञ शौचालय, ज्ञ शिक्षक, घण जोडि ढेक्स वेन्च अति आवश्यक
8	श्री ज रा प्रा वि को	मध्येपुरा १	प्रा.वि.	3	1	2	cfjZ	%	%	%}g	%}g	द्द कोठ भवन र ३ेरावालको

	मध्येपुरा १						os					आवश्यक
9	श्री ल.व.न.उ.मा.वि. बभनगामाकट्टी	बभनगामाकट्टी	उ.मा.वि.	18	8	10	eTs]sf]	2	3	1	4	विद्यालय पर्खाल, वालबिकास ज्ञ देखि छ कक्षासम्म मरोमत
10	जनता मा.वि.तोपा	बभनगामाकट्टी	मा.वि.	20	6	5	%}g	3	%		cfjZos	
11	कृ.कु.दे.रा.मे.नि.मा.वि.को. बरसाईन	को.बरसाइन	नि.मा.वि.	8	झ्याल र ढोका मरोमत	चौरबाट पानी निकासाको व्यवस्था	पर्खालको उचाई बढाउनु पर्ने	मरोमत र पानीको व्यवस्था				
12	श्री रा.प्रा.वि. मंसापुर	बभनगामाकट्टी ८	प्रा.वि.	6	2	1		%	%			
13	श्री रा.प्रा.वि. कुशहा	को.बरसाइन	प्रा.वि.	4	2	2	%}g		1	%	%}g	
14	रा.प्रा.वि. को. बर्साइन १	को.बरसाइन	प्रा.वि.	6	2		%}g	%	%	%}g	%}g	
15	श्री राजाजी रा.पां.वि. बनरझुला	को.बरसाइन	प्रा.वि.	8	2	2	%}g	%	%	%}g	%}g	jfp)*| L jfn cfjZos
16	श्री प्रा.वि. सडेपार ४	बभनगामाकट्टी	प्रा.वि.	4		1	%}g	%	%	%	%}g	
17	श्री रा. हरिहर हरिनारायण प्रावि सडेपार	बभनगामाकट्‌टी ५	प्रा.वि.	5	%	laB't	dd{ t	%	%}g	%	%}g	

श्रोत : सबल नेपाल स्थलगत सर्भेक्षण २०७५

५.१.७ : शिक्षकहरुको संख्या : (Details of Teachers)

यस गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका विद्यालयहरुमा कार्यरत तहगत शिक्षकहरुको विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

सि. नं	शिक्षण संस्था	ठेगाना	प्रकार	कार्यरत कमचारी संख्या												कैफियत
				स्थाई			अस्थाई			राहत			करार			
				म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	
1	श्री पब्लिक उ. माध्यमिक विद्यालय	लौनिया १	मा.वि.	2	11	13	2	4	6			0			0	
2	श्री राजेन्द्र देवकी नि.मा.वि.	कोइलाडी १	नि.मा.वि.	0	7	7	2	0	2	2	2	4	1	1	2	2 lzIfs cfjzos -afnlasf; 1 tyf sf; 1_
3	श्री रा.प्रा.बि. सकरपुरा	सकरपुरा ४	प्रा.वि.	0	2	2	0	0	0	1	0	1			0	
4	श्री रा.प्रा.बि. सकरपुरा, मुखिया टोल	सकरपुरा ८	प्रा.वि.	0	5	5	2	1	3			0			0	afnlasf; 2 dlxnf 1 sf;
5	ज.रा.प्रा.वि.वेल्ही	तिलाठी ६	प्रा.वि.	0	4	4	1	0	1			0			0	afnlasf; 1 sf; 1
6	रा.प्रा.वि.तिलाठी	तिलाठी १	प्रा.वि.	0	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	afnlasf; 2 dlxnf sf; 1

7	श्री उमेश्वर आधारभुत लौनिया	लौनिया ८	प्रा.वि.	2	4	6			0	1		1			0	afnlasf; 2 dlxnf 1 dlxnf
8	श्री ज रा प्रा वि को मध्येपुरा १	मध्येपुरा १	प्रा.वि.	0	1	1			0	1	0	1			0	
9	श्री ल.व.न.उ.मा.वि. बभनगामाकट्टी	बभनगामा कट्टी	उ.मा.बि.	5	1 7	22	5	4	9	2	0	2	0	1 1	1 1	
10	जनता मा.वि.तोपा	बभनगामा कट्टी	मा.वि.	1	7	8	1	0	1	3	4	7	1	4	5	माबिमा ज्ञ मात्र शिक्षक तथा निमाविमा समेत कुनै शिक्षक नभएकोले थपको आवश्यक्ता
11	कृ.कु.दे.रा.मे.नि.मा.वि.को.बरसाईन	को.बरसाइन	नि.मा.वि.	1	1	2	1	0	1	1	1	2	0	0	0	
12	श्री रा.प्रा.वि. मंसापुर	बभनगामा कट्टी ८	प्रा.वि.	0	3	3	1	0	1	0	1	1			0	sf; 1
13	श्री रा.प्रा.वि. कुशहा	को.बरसाइन	प्रा.वि.	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
14	रा.प्रा.वि. को. बर्साइन १	को.बरसाइन	प्रा.वि.	0	1	1			0		1	1			0	

15	श्री राजाजी रा.पां.वि. बनरझुला	को.बरसाइ न	प्रा.वि.	0	5	5			0			0			0	afnlasf; 1 tyf sf; 1
16	श्री प्रा.वि. सडेपार ४	बभनगामा कट्टी	प्रा.वि.			0			0		1	1	1	1	2	afnlasf; 2 dlxnf
17	श्री रा. हरिहर हरिनारायण प्रावि सडेपार	बभनगामा कट्टी ५	प्रा.वि.	0	1	1	0	0	0	0	1	1	1	0	1	
	जम्मा			11	75	86	15	9	24	11	11	22	4	17	21	

श्रोत : सबल नेपाल स्थलगत सर्भेक्षण २०७५

५.१.८ : विद्यालयमा विद्यार्थी र शिक्षकको अनुपात :

हाल तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका भित्र रहेको विद्यालयहरुमा रहेको विद्यार्थीहरुको संख्या र शिक्षकहरुको संख्या साथै विद्यार्थी र शिक्षकहरुको अनुपात तपसिल वमोजिम रहेको छ ।

क्र.स	विद्यालयको नाम	ठेगाना	सञ्चालित कक्षा	कुल जम्मा			शिक्षकहरुको संख्या	विद्यार्थी र शिक्षकको अनुपात
				छात्रा	छात्र	जम्मा		
1	श्री पब्लिक उ. माध्यमिक विद्यालय	लौनिया १	1-12	580	608	1188	19	1M62
2	श्री राजेन्द्र देवकी नि.मा.वि.	कोइलाडी १	1-8	406	414	820	15	1M54
3	श्री रा.प्रा.बि. सकरपुरा	सकरपुरा ४	1-5	114	67	181	3	1M60
4	श्री रा.प्रा.बि. सकरपुरा, मुखिया टोल	सकरपुरा ८	1-5	188	151	339	8	1M42
5	ज.रा.प्रा.वि.वेल्ही	तिलाठी ६	1-5	152	113	265	5	1M53
6	रा.प्रा.वि.तिलाठी	तिलाठी १	1-5	68	87	155	4	1M38
7	श्री उमेश्वर रा.प्रा.बि. लौनिया	लौनिया ८	1-5	192	143	335	7	1M47
8	श्री ज रा प्रा वि को मध्येपुरा १	मध्येपुरा १	1-5	61	34	95	2	1M47
9	श्री ल.व.न.उ.मा.वि. बभनगामाकट्टी	बभनगामाकट्टी	1-12	1021	852	1873	44	1M42
10	जनता मा.वि.तोपा	बभनगामाकट्टी	1-10	610	606	1216	21	1M57
11	कृ.कु.दे.रा.मे.नि.मा.वि.को.बरसाईन	को.बरसाइन	1-8	145	80	225	5	1M45

12	श्री रा.प्रा.वि. मंसापुर	बभनगामाकट्टी ८	1-5	128	60	188	5	1M37
13	श्री रा.प्रा.वि. कुशहा	को.बरसाइन	1-5	36	40	76	2	1M38
14	रा.प्रा.वि. को. बर्साइन १	को.बरसाइन	1-5	61	26	87	2	1M44
15	श्री राजाजी रा.पां.वि. बनरझुला	को.बरसाइन	1-5	118	53	171	5	1M34
16	श्री प्रा.वि. सडेपार ४	बभनगामाकट्टी	1-5	95	76	171	3	1M57
17	श्री रा. हरिहर हरिनारायण प्रावि सडेपार	बभनगामाकट्टी ५	1-5	59	33	92	3	1M30

श्रोत : सबल नेपाल स्थलगत सर्भेक्षण २०७५

5=2 स्वास्थ्य क्षेत्र **(Health)**

५.२.१ हेल्थ पोष्ट र प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रको संरचनात्मक ढाँचा :

हेल्थ पोष्ट र प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रको संरचनात्मक ढाँचा यस प्रकार रहेको छ ।

हेल्थ पोष्टको संरचनात्मक ढाँचा

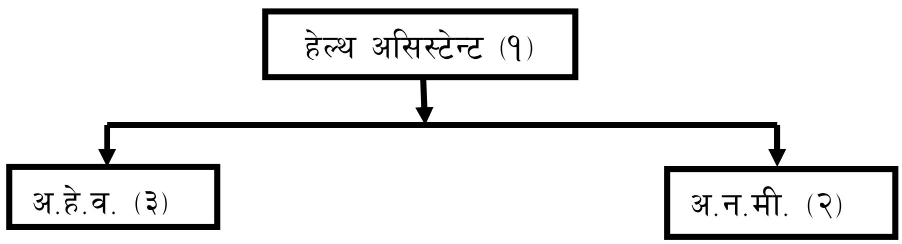

प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रको संरचनात्मक ढाँचा

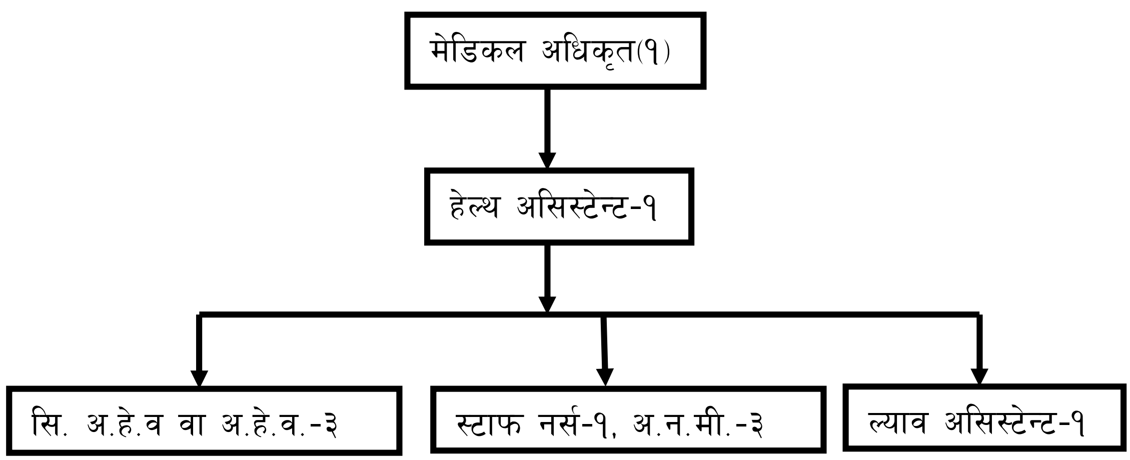

५.२.२ : बालबालिकाको खोपको विवरण : (Immunization description)

यस गाउँपालिका अन्तर्गतका वडाहरुमा विगत तीन वर्षमा (आ.व. २०७१-२०७२ देखि आ.व. २०७४-२०७५) सम्म बालबालिकाहरुलाई उपलब्ध गराएको खोपको अवस्था यस प्रकार रहेको छ ।

सि.न.	खोपको किसिम	आ.व. २०७१-२०७२	आ.व. २०७२-२०७३	आ.व. २०७३-२०७४	आ.व. २०७४-२०७५
		संख्या	संख्या	संख्या	संख्या
१	वि.सि.जी.	765	893	630	70
२	डि.पि.टि.	749	795	799	71
३	दादुरा	647	795	787	69
४	पोलियो ३	749	851	698	71
५	टि.टि(गर्भवत्तिलाई)	789	773	1235	35

श्रोत : स्वास्थ्य शाखा, तिलाठि कोईलाडि गा.पा.

५.२.३ : खोप लगाउन छोडेको दर : (Dropout Rate of immunization)

कति जना उमेर पुगेका बालबालिकाहरुले वीचमा खोपको सुई लगाउन छोडेको हो भन्ने कुराको हिसाव निकाल्नु नै खोप लगाउन छोडेको दर हो । बालबालिकाहरुलाई समयमा नै सबै खोपको सुई लगाउनु अति महत्वपूर्ण हुन्छ । खोप लगाउन छोडने दरको हिसाव मुख्यतः वि.सि.जि. र दादुराको वीचमा, डि.पि.टि १ र डि.पि.टि २ को वीचमा गरिन्छ । विगत तीन वर्षको खोप लगाउन छोड्नेको दर यस प्रकार रहेको छ । हाल सामाजमा खोप प्रतिको सुचना सवैलाई सहज रुपमा हुने भएकोले कोही पनि यसबाट छुटेको अवस्था रहेको छैन ।

सि.न.	विवरण	आ.व. २०७१-२०७२	आ.व. २०७२-२०७३	आ.व. २०७३-२०७४	आ.व. २०७४-२०७५
		दर	दर	दर	दर
१	वि.सि.जि. र दादुराको वीचमा	118	98	157	1=42

२	डि.पि.टि १ र डि.पि.टि २ को वीचमा	13	3	67	12=94
३	खोप नपाएको बालबालिका	0	0	0	0

श्रोत : स्वास्थ्य शाखा, तिलाठि कोईलाडि गा.पा.

५.२.४ : विगत तीन बर्षमा पोषणको अवस्था : (Status of nutrition of last three years)

बिगत ३ बर्षको पोषणको अवस्था हेर्ने हो भने बढदो बजारीकरण संगै स्थानीय स्तरमै सेवा लिनेको कमि हुँदै गएको छ । प्राप्त तथ्यांक अनुसार विगत तीन वर्षमा बालबालिका र पोषणको अवस्था तपसिल बमोजिम रहेको छ ।

सि.न.	पारामिटर	२०७१-२०७२	२०७२-२०७३	२०७३-२०७४	२०७४-२०७५
१	बालबालिकाको वृद्धि विकास अनुगमनको दौरानमा रहेको कुपोषणको संख्या	1174	1940	4840	67
२	आइरन चक्की वितरण गरिएको गर्भवति महिलाहरुको संख्या	715	837	578	56
३	गर्भवति जाँच भएको महिलाहरुको संख्या	459	457	380	56
४	भिटामिन ए पाएका सुत्केरी महिलाहरुको संख्या	406	440	370	51
५	६ महिना देखि ५ वर्षका बालबालिकाले भिटामिन ए खाएको संख्या	472	451	702	328
६	जुक्काको औषधी वितरण गरिएको गर्भवति महिला संख्या	703	816	569	56

श्रोत : स्वास्थ्य शाखा, तिलाठि कोईलाडि गा.पा.

५.२.५ : परिवार नियोजन सम्बन्धि विवरण : (Family Planning)

यस तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका अन्तर्गत रहेको स्वास्थ्य संस्थाहरु परिवार नियोजनका साधन प्रयोगकर्ताहरुको संख्या विवरण निम्न प्रकार रहेको छ । बिगत ३ बर्षको तथ्यांक हेर्दा आ.व.२०७३।७४ मा कण्डम प्रयोगकर्ताको संख्या हवातै बढेको छ ।

परिवार नियोजनका साधनहरु	आ.व. २०७१-२०७२	आ.व. २०७२-२०७३	आ.व. २०७३-२०७४	आ.व. २०७४-२०७५
कण्डम	158	132	16409	12
पिल्स	52	64	70	15
डि.पो. प्रोभेरा	204	192	205	40
कपर टी	2	2	0	0
निलोकन	6	2	35	0

श्रोत : स्वास्थ्य शाखा, तिलाठि कोईलाडि गा.पा.

५.३ खानेपानी तथा सरसफाइ (Drinking Water and Sanitation)

५.३.१ : घरधुरी अनुसार खानेपानीको श्रोतको प्रयोग (Household by main source of drinking water) :

यस गाउँपालिकामा जम्मा रहेको ७ हजार १ सय ३३ घरधुरी मध्ये प्रायःले खानेपानीको श्रोतको रुपमा ट्यूवेल नै प्रयोग गरिरहेको छ । तथापि निजी ट्यूवेल नभएता पनि सरकारी ट्यूवेल मार्फत समेत खानेपानीको प्रयोग हुँदै आई रहेको छ । तथ्यांक संकलनको क्रममा प्रायले ट्यूवेलमा स्लाव नभएका कारणले अस्वस्थकर पानी पिउन समेत स्थानीयबासी बाध्य भई रहेको छ । बिस्तृत विवरण यसप्रकार रहेको छ ।

खानेपानीको मूख्य श्रोत						
घरधुरी	टयूवेल, कल	ईनार	धारा	नदी खोला	पोखरी	जम्मा
7133	6939	35	159	0	0	7133

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

५.३.२ : घरधुरी अनुसार चर्पीको प्रकार(Household by type of toilet)

घरधुरी सर्भेक्षण २०७५ को तथ्याँक अनुसार यस गा.पा. अन्तर्गत रहेको जम्मा घरधुरीहरु ७ हजार १ सय ३३ मध्ये ६ हजार ६ सय ५६ घरधुरीमा शौचालय निर्माण भइसकेको अवस्था रहेको छ भने ४ सय ७७ घरधुरीमा शौचालय रहेको छैन। निर्माण नभएका घरमा कच्ची चर्पी भएका कारण भत्किएको अवस्थामा रहेको कारण पुनः निर्माण गर्नु पर्ने आवश्यक्ता अनुसार चर्पी नभएकोमा दर्शाइएको छ। शौचालय भएको घरधुरीमा कच्ची पक्की ९८ तथा पक्की चर्पी ६ हजार ५ सय ५८ रहेको।

वडा नं.	चर्पी नभएको घरधुरी संख्या	चर्पी सुविधा भएको घरधुरी संख्या		जम्मा घरधुरी
		कच्ची	पक्की	
1	6	14	733	753
2	162	7	532	701
3	21	26	1005	1052
4	47	5	826	878
5	146	11	1050	1207
6	2	15	590	607
7	85	17	1052	1154
8	8	3	770	781
जम्मा	**477**	**98**	**6558**	**7133**

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

५.४ : लक्षित समुह (Targeted Groups)

५.४.१ : अपाङ्गता भएको व्यक्तिको जनसंख्या : (Population by disability)

यस गाउँपालिका अन्तर्गत रहेको जम्मा अपाङ्ग व्यक्तिहरुको संख्या ३ सय ४ रहेको छ। जसमध्ये पूर्ण अशक्त (रातो कार्ड) १ सय ८६ अति अशक्त (निलो कार्ड) ३७ मध्यम अशक्त (पहेलो कार्ड) ५७ जना तथा समान्य अशक्त (सेतो कार्ड) २४ जनाले प्राप्त गरेको छ। बिस्तृत बिवरण यस प्रकार रहेको छ।

लिंग	जम्मा अपांगता संख्या	अपांगताका आधारमा जनसंख्या			
		पूर्ण अशक्त (रातो कार्ड)	अति अशक्त (निलो कार्ड)	मध्यम अशक्त (पहेलो कार्ड)	समान्य अशक्त (सेतो कार्ड)
पुरुष	193	121	18	36	18

महिला	111	65	19	21	6
जम्मा	304	186	37	57	24

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

५.४.२ : बाल क्लवकद्धो संख्या तथा अवस्था : **(Status of Child Clubs registered in DCWB)**

यस तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाको विभिन्न वडाहरुमा जम्मा ४४ वटा बाल क्लवहरु रहेको छ । जुन बाल क्लवहरुलाई गा.पा. स्तरमा नेतृत्व गर्न गाउँपालिका स्तरीय बाल संजालको गठन गरिएको छ । बाल क्लबहरुको बिस्तृत बिवरण यस प्रकार रहेको छ ।

क्र.सं.	बालक्लबको नाम	अवस्था		जम्मा	लिंग		जातजाति				
		बोर्ड	सा.स.		म	पु	द	ज	ब्रा	मु	अन्य
1	गुलाव बाल क्लब कोईलाडि २	11	31	42	15	27	0	42	0	0	0
2	सन्धया बालक्लब कोईलाडि ४	11	36	47	21	26	0	38	9	0	0
3	ज्योति बालक्लब कोईलाडि ५	11	33	44	17	27	0	29	0	0	15
4	एकता बाल क्लब कोईलाडि ६	12	30	42	27	15	0	12	0	0	30
5	माँ सरस्वती बाल क्लब कोईलाडि ७	11	26	37	11	26	17	0	0	0	20
6	खुस्बु बालक्लब कोईलाडि ८	11	31	42	25	17	39	0	0	0	3
7	श्रृजना बाल क्लब कोईलाडि ९	14	23	37	23	14	0	9	0	11	17
8	मध्नेशवरनाथ बाल क्लब को मधेपुरा १	11	19	30	14	16	0	7	3	0	20
9	बिश्हारा बाल क्लब को मधेपुरा २	11	32	43	20	23	0	26	0	5	12
10	जय मा सरस्वती बाल क्लब को मधेपुरा ३	11	33	44	31	13	0	30	4	8	2
11	राधाकृष्ण बाल क्लब को मधेपुरा ८	11	18	29	15	14	0	0	0	0	29
12	चेतना बाल क्लब को मधेपुरा ९	11	32	43	15	28	0	9	0	0	34
13	उग्रतारा भगवति बाल क्लब सकरपुरा १	11	14	25	15	10	0	0	0	0	25

14	जय श्री राम बाल क्लब सकरपुरा २	11	10	21	5	16	7	0	0	0	14
15	श्री राम जानकी बाल क्लब सकरपुरा ३	11	14	25	11	14	0	0	0	0	25
16	बजरंगी बाल क्लब सकरपुरा ४	11	9	20	9	11	0	6	7	0	7
17	जय मा सरस्वती बाल क्लब सकरपुरा ५	11	29	40	21	19	1	18	6	0	15
18	सरस्वती बाल क्लब सकरपुरा ६	10	20	30	15	15	30	0	0	0	0
19	डिहिवार बाल क्लब सकरपुरा ७	11	20	31	10	21	0	0	0	0	31
20	बिध्या बाल क्लब सकरपुरा ८	5	36	41	22	19	0	0	0	0	41
21	कृष्णा बाल क्लब सकरपुरा ९	9	30	39	16	23	12	0	0	0	27
22	दबंग बाल क्लब लौनिया १	9	27	36	14	22	6	30	0	0	0
23	सरस्वती बाल क्लब लौनिया २	5	31	36	21	15	0	34	0	0	2
24	माँ जानकी बाल क्लब लौनिया ३	7	28	35	19	16	0	22	0	0	13
25	बजरंगी बाल क्लब लौनिया ४	7	29	36	17	19	1	35	0	0	0
26	सिद्यी दात्री बाल क्लब लौनिया ५	11	44	55	31	24	10	35	0	0	10
27	लालि गुराँस बाल क्लब लौनिया ६	11	39	50	35	15	50	0	0	0	0
28	बिध्या बाल क्लब लौनिया ७	11	25	36	8	28	0	36	0	0	0
29	ईस्लाम बाल क्लब लौनिया ८	9	22	31	19	12	0	0	0	31	0
30	माँ शारदे बाल क्लब लौनिया ९	10	25	35	11	24	27	8	0	0	0
31	शिवशक्ति बाल क्लब को बर्साइन ७	11	28	39	22	17	24	0	0	0	15
32	बिकासशिल बाल क्लब को बर्साइन ६	11	25	36	18	18	36	0	0	0	0
33	सगरमाथा बाल क्लब को बर्साइन ९	11	18	29	16	13	5	0	0	0	24
34	जय माँ सरस्वती बाल क्लब को बर्साइन ८	11	22	33	14	19	0	23	0	0	10

35	लालि गुरास बाल क्लब बनरझुला										
36	रामजानकी बाल क्लब को बर्साइन १	11	29	40	16	24	15	0	0	0	25
37	सरस्वती बाल क्लब तिलाठि कोईलाडि १	7	28	35	22	13	0	8	11	0	16
38	श्री राम जानकी बाल क्लब तिलाठि बेल्ही	11	26	37	23	14	0	0	2	0	35
39	श्री बजरंगवली बाल क्लब तिलाठि बेल्ही	7	33	40	19	21	0	0	2	0	38
40	लक्ष्मी नारायण बाल क्लब तिलाठि १	11	29	40	21	19	6	0	23	0	11
41	पंचकन्य बाल क्लब मंसापुर ७	11	39	50	24	26	1	49	0	0	0
42	राम जानकी बाल क्लब सडेपार ८	10	27	37	18	19	0	7	0	0	30
43	डिहिवार बावा बाल क्लब तोपा ८	7	33	40	15	25	23	0	0	0	17
44	महदेवा बाल क्लब मंसापुर ७	11	24	35	25	10	5	20	5	0	5
	जम्मा	**436**	**1157**	**1593**	**786**	**807**	**##**	**533**	**72**	**55**	**618**

श्रोत : सेभ द सप्तरी

५.४.३ : सामाजिक सुरक्षा भता सम्वन्धि विवरण : (Social security allowance)

यो सामााजिक सुरक्षा भता नेपाल सरकारले स्थानिय तह मार्फत समुदायको वृद्धवृद्धा, अपाङ्ग, विधवा, एकल महिला, दलितहरुलाई उपलव्ध गराईरहेको छ । यस गाउँपालिका अन्तर्गत यो सामाजिक सुरक्षा भता पाईरहेको व्यक्तिहरुको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

सामाजिक सुरक्षा भता सम्वन्धि विवरण													
जेष्ठ नागरिक (सामान्य)		जेष्ठ नागरिक (दलित)		पूर्ण अपाङ्ग			मध्यम अपाङ्ग			बालबालिका		विधवा	एकल महिला
महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	बालिका	बालक		
440	442	278	259	17	41	58	22	35	57	323	329	710	0

श्रोत : पंजिकरण शाखा, तिलाठि कोईलाडि गा.पा.

६. भौतिक पूर्वाधार र विकास (INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT)

यस गाउँपालिकाको चौतर्फि झण्डै ३६ किलोमिटर कालोपत्रे सडक रहेको छ । दक्षिण पश्चिममा राजविराज कुनौली सडक, पूर्वमा कोसी नहर पश्चिमी तटबन्ध सर्भिस रोड र उत्तरमा राजविराज हनुमाननगर सडक कालो पत्रे रहेको छ । गाउँपालिका भित्र रहेका सडकहरु पनि तिब्र रुपमा स्तरोन्नतीको कार्य गाउँपालिका तथा ग्रामिण सडक सुदृढिकरण परियोजना(एसएनआरटीपि) मार्फत भईरहेको छ । गाउँपालिकाको आफ्नै कार्यालय भवन छ । अधिकांश वडा कार्यालयहरु पनि आफ्नै भवन भित्र संचालित रहेको छ । आधारभुत भौतिक पूर्वाधारको विकास अन्तर्गत बाटोघाटो, पुल तथा कल्भर्टहरुको मरमत तथा निर्माण सवै वडाहरुमा द्रुत गतिमा रहेको छ । यसरी पूर्वाधार विकासको सन्दर्भमा विभिन्न क्षेत्र अन्तर्गत तल चर्चा गरिएको छ ।

६.१ : विधमान वाटोघाटोको संजाल : (Existing road network)

वाटोघाटो भनेको कुनै पनि ठाउँको विकासको लागि एक महत्वपूर्ण पूर्वाधार हो । वाटोघाटोको माध्यमवाट समुदायको एक ठाउँवाट अर्को ठाउँ सम्म जान आउन सहज हुनुको साथै विभिन्न सेवा सुविधाको लागि पहुँचमा वृद्धि, बजारको विकास र नयाँ नयाँ रोजगारीको अवसर सृजना , व्यवसायको विकासमा सघाउँ पुग्दछ । साथै समग्रमा सम्वन्धित ठाउँको मानिसहरुको जिविकोपार्जनमा सुधार आउनुको साथै समुदायको विकासमा थप टेवा पुग्ने गर्छ । यस गाउँपालिकाको वाटोघाटो संजाल यस प्रकार रहेको छ ।

सडक संजालको नक्शा

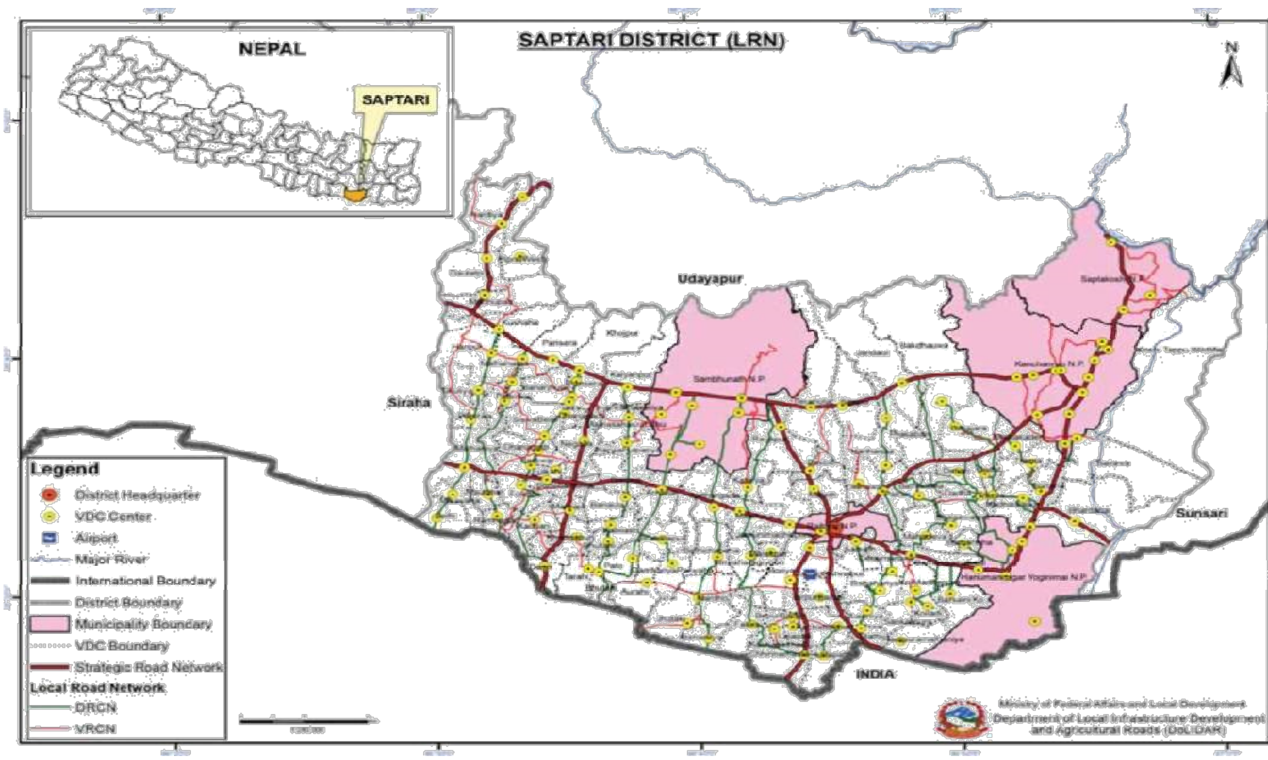

श्रोत : जिल्ला प्राबिधिक कार्यालय, सप्तरी

६.१.१ : राजमार्ग तथा अन्य सडकहरु : (Highways and feeder roads)

यस गाउँपालिका अन्तर्गत सडकहरुको वारेमा कुरा गर्दा कालोपत्रे सडक, ग्राभेल सडक र माटो मात्रले वनाएको सडकहरु रहेको छ। जसको विवरण तल उल्लेख गरिएको छ।

सि.न.	सडकको विवरण	सडकको बर्गीकरण	लम्वाई (कि.मि.)	कालो पत्रे (कि.मि.)	ग्राभेल (कि.मि.)	माटो (कि.मि.)	छोएको गाउँ टोलहरु
१	राजविराज देखि कुनौली	जिल्ला सडक	१०.२	७.१	२.१	१.०	तिलाठि,
२	इर्नवा देखि कुनौली भंसार	जिल्ला सडक	१०.४१	-	१०.३१		को बर्साइन,को मधेपुरा, कोइलाडि,सकरपुरा
३	हरीहरपुर, पकरी,विषहरीया, तिलाठि	ग्रामिण सडक	२४.४	-	-	८.००	विषहरया, तिलाठी
४	तोपा,प्रशाहि, कोइलाडि सम्म	ग्रामिण सडक	५.००		५.००		बभनगामाकटि, कोमधेपुरा, कोइलाडि

श्रोत : जिल्ला प्राबिधिक कार्यालय, सप्तरी

६.२ : पुल पुलेसाको विवरण : (Description of bridges)

सि.न.	सडकको विवरण	सडकको बर्गीकरण	लम्वाई (कि.मि.)	पुल	स्लाव कलभर्ट	पाइप कलभर्ट	काउज वे	होम पाइप
१	राजविराज देखि कुनौली	जिल्ला सडक	१०.२	२	१	६	१	-
२	इर्नवा देखि कुनौली भंसार	जिल्ला सडक	१०.४१	९	३	२	१	
३	हरीहरपुर, पकरी,विषहरीया, तिलाठि	ग्रामिण सडक	२४.४	३	२	३	-	.
४	तोपा,प्रशाहि, कोइलाडि सम्म	ग्रामिण सडक	५.००	१	१	३		

श्रोत : जिल्ला प्राबिधिक कार्यालय, सप्तरी

.

६.३ : सिचाई (Irrigation)

यस गाउँपालिकाको ४८.६६ प्रतिशत मानिसहरु कृर्षिमा आश्रित छन । आम्दानीको श्रोत पनि कृषि, ज्याला मजदुरी तथा बैदेशिक आप्रवासन रहेको छ । बाढि प्रभावित गाउँपालिका मध्ये एक यस गाउँपालिकामा प्राय जसो बाढीले गर्दा कृषकहरुलाई असर गरिरहेको हुन्छ । तथापी मौसम परिवर्तन संगै आवश्यक्ता अनुसार पानी नपर्दा समेत हाल यस क्षेत्रका कृषकलाई प्रभाव पारि रहेको छ । सिचाईको आभावले कृषि उत्पादनमा ह्रास आइ वर्षेनी किसानहरु मर्कामा परिरहेको छ । त्यसैले सिचाईको व्यवस्था सही तरिकाले भई दिएमा समुदायको आर्थिक विकासमा समेत टेवा पुग्ने छ ।

६.३.१ : सिंचित क्षेत्र : (Irrigated area)

जिल्ला कृषि विकास कार्यालय सप्तरीको तथ्याँक अनुसार यस गा.पा. अन्तर्गत रहेको जम्मा सिंचित जग्गा, मौसमी सिंचित जग्गा र सिंचाई विहिन जग्गाहरु निम्न प्रकार रहेको छ ।

सि.न.	जग्गाको किसिम	क्षेत्रफल(वर्ग कि.मी)
१	सिंचित जग्गा बर्षै भरि	११.७६
२	सिंचित जग्गा मौसमी	१०.७६
३	सिचाई बिहिन जग्गा	१०.४०

श्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, सप्तरी ।

६.३.२ : घरधुरी अनुसार विजुली वत्तिको मुख्य श्रोतहरु (Household by usual source of lighting)

सप्तरीको सदरमुकाम नजिक रहेको तथा हुलाकि राजर्मागं तथा भारतको सिमाना जोडिएको यस गाउँपालिका बिकासोन्मुख गाउँपालिका तथा सम्भावना बोकेको गाउँपालिका मध्ये यो एक गाउँपालिका रहेकोले साबिकको बिभिन्न गा.बि.स.का दुर्गम बस्तिहरुमा बिजुली बत्तिको पहुँच गराउन प्रयास भई रहेको अवस्था छ र कतिपयले पहुँच भएता पनि गरिवीका कारण जडान नगरेको अवस्था रहेको छ र हालको बिस्तृत अवस्था यस प्रकार रहेको छ ।

विजुलीवत्तिको मुख्य श्रोतहरु				
विजुली बत्ति	गोवर ग्यास	सोलार	मट्टितेल	अन्य
6429	21	8	445	230

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

६.३.३ : खाना पकाउन इन्धनको प्रकारहरु : (Household by usual type of fuel used for cooking)

यस गाउँपालिकामा समुदायको मानिसहरुले दैनिक रुपमा खाना पकाउनको लागि प्रयोगमा ल्याइरहेको इन्धनहरु निम्न किसिमका रहेको छ । घरधुरी अनुसार इन्धन प्रयोगकर्ताहरुको संख्या तपसिल वमोजिम रहेको छ ।

दाउरा	ब्रिकेट/गुईठा	गेवर ग्यास	मट्टितेल	एल पि ग्यास	अन्य
4015	562	10	215	2207	114

श्रोत : सबल नेपाल, घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

७. वातावरण (ENVIRONMENT)

७.१ औषत बार्षिक वर्षा बिवरण :

औषत बार्षिक बर्षाको तथ्यांक हेर्दा सन् २०१० मा ६०० मि.मि. भन्दा माथी बर्षा भएको देखिन्छ भने त्यसपछि ४ सयका हाराहारीमा बर्षा भएको छ ।

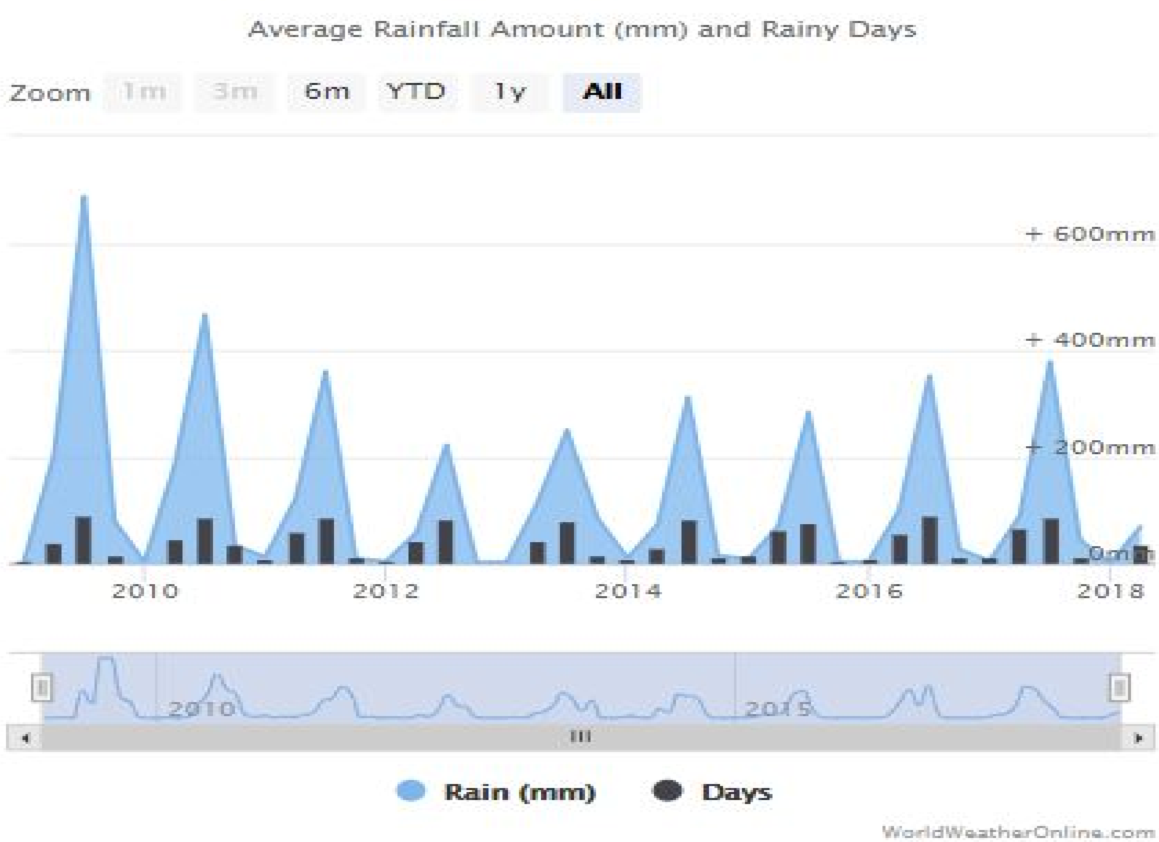

श्रोत : **world weatheronline.com**

७.२ **Annual average temperature(औषत वार्षिक तापक्रम)**

यस क्षेत्रको अधिकतम तापक्रम ३७ डिग्री सेल्सियम तथा न्युनतम तापक्रम २८ तथा औषत तापक्रम ३३ डिग्री सेल्सीयस रहेको छ ।

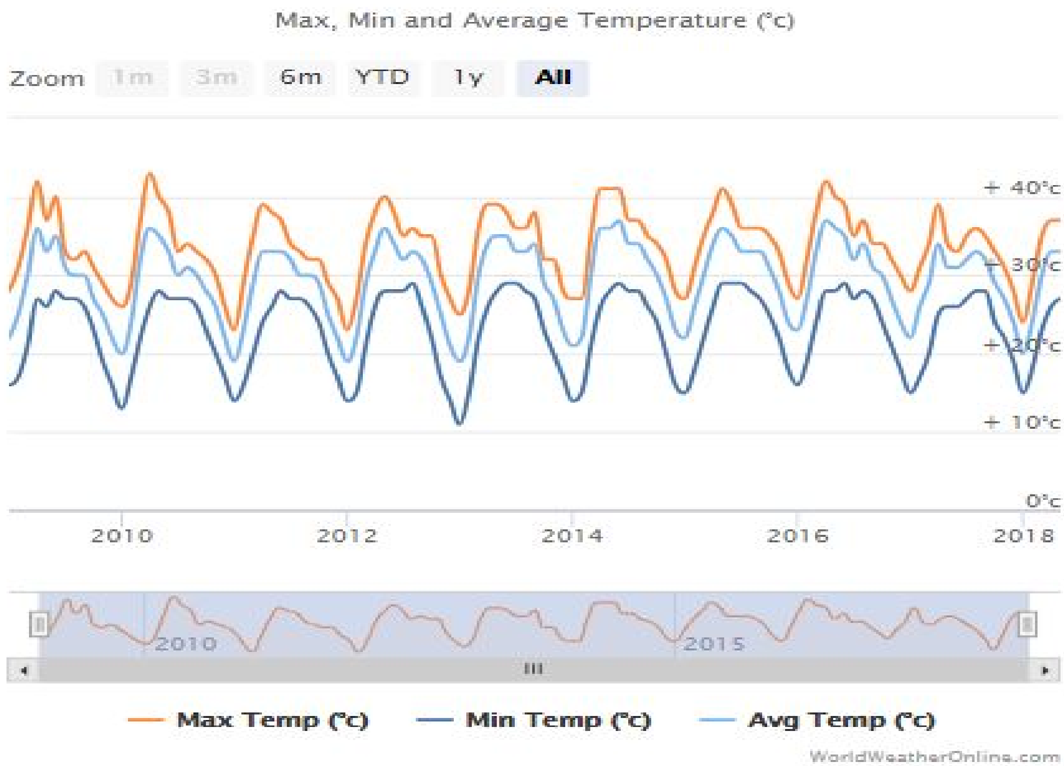

श्रोत : **world weatheronline.com**

८. बिकासको सम्भावयता तथा चुनौतिहरु :

८.१ सम्भाव्यताहरु

सप्तरी जिल्लाको सदरमुकाम राजबिराजसंग जोडिएको तथा हुलाकी राजमार्गका साथै भारतीय नाकासंग समेत जोडिएकोले यस तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका भरपुर्ण सम्भावना बोकिएको गा.पा. मध्ये एक हो । यसलाई अझ प्रभावशाली गाउँपालिकाहरु मध्ये नेपाल मै पहिचान गराउन सुक्ष्म अध्ययनको आवश्यक्ता रहेको छ । तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाको देश मै छुटै पहिचान भएता पनि हालको अवस्थामा यस गाउँपालिकाले सम्भावनाहरुलाई पहिचान गरि आफनो नीतिमा राख्नु पर्ने आवश्यक्ता रहेको छ । यस गाउँपालिकाको पुर्वाधार बिकास, स्थानीय संचार माध्यम (एफ एम तथा पत्रपत्रिका) लाई बढावा, बिजुली बत्तिको आवश्यक्ता अनुसार सुविधा, उधोगको स्थापना, पर्यटन बिकास

तथा युवाको लागि खेलकुद आदिमा सक्रियता गराउने जस्ता योजनाहरु समावेश गर्न सके ग्रामिण वासिन्दाको जीवन समृद्ध हुदै व्यापार, बाणिज्य र समग्र अर्थतन्त्रलाई सुधार गर्नेछ ।

८.२ चुनौतीहरु

विकसित गाउँपालिकाको सुचिमा यो गाउँपालिका पनि रहेकोले सम्भावित विकासको लागि केही चुनौतीहरु पनि रहेको छ ।

- यस गाउँपालिकाको मध्य भाग भएर बग्ने मुख्य २ वटा नदीहरु खाडो र जिता नदी तथा कोशि, महुली र भलुवाहिको बाढी नियन्त्रण गर्नु पर्ने ।
- सम्भावित आगलागि, शितलहरलाई नियन्त्रण गर्न आवश्यक पहल गर्नु पर्ने ।
- सम्पूर्ण वडा कार्यालयहरुमा आवश्यक मानवीय श्रोतहरुको पूर्ण रुपमा व्यवस्थित गर्नु पर्ने ।
- वडा कार्यालयहरुमा तथ्याङ्कहरु व्यवस्थापन गर्नको लागि अनलाईन सुविधाको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
- ग्रामीण स्तरीय सडक वाटोहरुको संजालीकरण र मर्मत सुधारको आवश्यक्ता रहेको ।
- ग्रामीण विद्युतिकरणको लागि वडाहरुमा आवश्यक्ता रहेको ।
- खेती योग्य जमीनमा उत्पादनको वृद्धिको लागि सिचाई सुविधाको अभाव रहेको ।
- गुणस्तरीय शिक्षाको लागि विद्यालयहरुमा दरवन्दी अनुसार शिक्षकहरुको अभाव रहेको ।
- गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सम्पूर्ण करहरुलाई एकिकृत करको दायरामा ल्याउनु पर्ने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रका मानिसहरुलाई सहज तथा सुलभ स्वास्थ्य सेवाको लागि कम्तीमा ५० सैयाको अस्पतालको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
- गाउँपालिकालाई पुर्ण सरसफाइ गाउँपालिका निर्माणको लागि राजमार्ग भित्रका बस्तिहरुमा आवश्यक कृयाकलापहरु संचालन गर्नु पर्ने ।
- बालबालिकाहरुको हक अधिकार सुनिश्चित्ता र संरक्षणको लागि वडा बाल संरक्षण समिति र गापा बाल संरक्षण समितिहरुको क्षमता अभिवृद्धिमा गर्नु पर्ने र काम कर्तव्य र जिम्मेवारीमा तदारुक्ताको साथ लाग्नु पर्ने ।

९. तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाले अवलम्वन गर्नु पर्ने नीतीहरु :

१. आर्थिक विकास संग सम्वन्धित

क) कृषि :

- कृषिलाई आधुनिकिकरण र व्यवसायिकरण गर्न तर्फ नीती अवलम्वन गर्नु पर्ने ।
- कृषकलाई व्यवसायिक खेति तर्फ ल्याउन पहल गर्नु पर्ने ।
- कृषकलाई नगदे फसल बढाउन अभिप्रेरित गर्नु पर्ने ।
- कृषकलाई प्रभावकारी कृषिको लागि कृषि कार्यक्रमको आयोजना गर्नु पर्ने ।
- कृषि सामाग्री पहिचान गर्न उचित बजारको व्यवस्थापन तथा भण्डारको लागि घर समेतको व्यवस्थापन गर्ने नीति अवलम्वन गर्नु पर्नेछ ।
- कृषि सहयोग मार्फत किसानहरुलाई मल, किटनाशक बिउ, बिजन प्रदान गर्न व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
- गाउँपालिकालाई बैज्ञानिक कृषि प्रणालीयुक्त गाउँपालिका बनाउन नीति तयार गर्नु पर्ने ।

- बीउ संरक्षण कार्यक्रम स्थानीय बाली संरक्षण गर्न लागु गर्नु पर्ने ।
- व्यवसायिक खेतिमा संलग्न कृषकहरुलाई उचित तालिमको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
- उचित व्यवस्थापन साथ साप्ताहिक खुल्ला बजारको संचालन गर्नु पर्ने ।
- माटोमा आधारित खेति गर्न माटोको जाँचको लागि अभियान संचालन गर्नु पर्ने ।
- कृषि कार्यक्रमलाई अझ प्रभावकारी बनाउन गैसस र अन्तराष्ट्रिय गैससंग समन्वय गर्नु पर्ने ।
- कृषकलाई च्याउ खेति गर्न अभिप्रेरित गर्नु पर्ने ।
- प्रचुर मात्रामा यस गापामा पोखरी रहेकोले पोखरीको संरक्षण गर्दै सो मा माछा पालन लगायत अन्य आयआर्जनका कार्य गर्न अभिप्रेरित गर्नु पर्ने ।
- जैविक खेति गर्न समेत कृषकलाई अभिप्रेरित गर्नु पर्ने ।

ख) जनावर र चराहरु :

- कृषि तथा जिविकोपार्जन ऐनको अधिनस्त रहि दुध उत्पादन तथा खसि, कुखुरा लगायत मासुको व्यापारको लागि लगानी गर्ने नीती तयार गर्नु पर्ने ।
- पशु प्रजननका लागि सम्भाव्य कृत्रिम गर्भ राख्ने औषधि उपलब्धताको लागि कार्यक्रम आयोजना गर्नु पर्ने ।
- समुदायमा स्वस्थ र ताजा मासुको प्रवाह होस भनी उचित व्यवस्थापन र प्रभावकारी बितरण प्रणाली लागु गर्नु पर्ने ।
- दुग्ध संस्था र कृषि सहकारीलाई अझ बढी प्रोत्साहित गर्नु पर्ने तथा कम्प्युटर प्रबिधि लागु गर्नु पर्ने ।
- पशुधन बिमा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यन्वयन गर्न पहल गर्नु पर्ने ।

ग) उद्योग :

- भारतिय सिमासंगै जोडिएकोले आवश्यक्ताको पहिचान गरि उपयुक्त उद्योगको स्थापनाको लागि प्रयास गर्नु पर्ने ।
- हाल स्थापित रहेको उधोगहरुलाई संरक्षण तथा प्रोत्साहन गर्नु पर्ने ।
- उद्योग संचालन अनुमति दिदा पर्यावरण संरक्षणलाई ध्यान दिई दिनु पर्ने तथा स्थानीय श्रोतहरुलाई अधिक्तम उपयोग गर्ने प्राथमिक्ता दिनु पर्ने ।

घ) पर्यटन

- पर्यटन बिकासको लागि यस क्षेत्रमा राम्रो बास सहितको होटल खोल्नको लागि स्थानीयलाई अभिप्रेरित गर्नु पर्ने ।
- यस क्षेत्र भित्र रहेको सम्पुर्ण पर्यटन क्षेत्रमा सुरक्षाको प्रत्याभुति दिने गरि व्यवस्थापन गर्नु पर्ने ।
- पर्यटकिय क्षेत्रमा पर्यटकलाई बिश्राम स्थलको निर्माण तथा खानेपानी, शौचालय, बाटो घाटो लगायतको प्रभावकारी बिकास गर्नु पर्ने ।

इ) सहकारी

- सहकारी सहकारी बिच मित्रता कायम गरि बजारसंग समेत राम्रो बातावरण बनाउन आवश्यक पहल गर्नु पर्ने ।
- किसानलाई सहकारी मार्फत समयमा कृषिमा सहयोग उपलब्ध गराउन पहल गर्नु पर्ने ।
- आर्थिक र सामाजिक परिवर्तनको लागि व्यवसायिक सहकारी नीती अवलम्वन गर्नु पर्ने ।
- स्थानीय सहकारीलाई बढावा दिई २१ औं शताब्दीको सहकारीको नीती अवलम्वन गर्न सहकारीहरुलाई आवश्यक प्रशिक्षण तथा सहयोग गर्ने ।

ई) भुमि व्यवस्थापन

- कृषि योग्य भूमिमा मानव बसोवासलाई सकेसम्म निरुत्साहित गर्नु पर्ने ।
- राष्ट्रिय भुमि प्रयोग नीतीलाई अवलम्वन गर्दै भूमिको दोहोरो स्वामित्वलाई निरुत्साहित गर्दै बैज्ञानिक भुमि प्रयोजनका कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ।

२. सामाजिक विकास संग सम्वन्धित

क) शिक्षा :

गुणस्तरीय शिक्षालाई प्रमुखता दिनु पर्ने तथा प्राबिधिक शिक्षाको आवश्यक्ता रहेको छ । तथापि केही बुदाँहरु शिक्षाको सन्दर्भमा निम्नानुसार रहेको छ ।

- गुणस्तरीय शिक्षाको लागि कक्षामा तथा तहगत शिक्षण सिकाइको प्रभावकारी मापन हुनु पर्ने ।
- शिक्षामा सुधारको लागि बिद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक, अभिभावक, बिद्यार्थी तथा सरोकारवालासंग निरन्तर अन्तरकृया गरि नीतीहरु निर्माण गरि अवलम्वन गर्नु पर्ने ।
- बिद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम संचालन गर्दा प्रभावकारी हुने ।
- बिद्यालयहरुमा अनिवार्य रुपमा अतिरिक्त कृयाकलापको लागि नीति अवलम्वन गर्नु पर्ने ।
- बिद्यार्थीहरुलाई आफनै मातृभाषामा पठन पाठनको व्यवस्थाको लागि प्रयास गर्नु पर्ने ।
- यस क्षेत्रमा प्राबिधिक शिक्षाको बिद्यालय खोल्न आवश्यक पहल गर्नु पर्ने ।
- स्तरीय बोर्डिग स्कुल खोल्न तथा व्यवस्थापन पक्षलाई बलियो बनाउन प्रोत्साहित गर्नु पर्ने ।
- विद्यालय बाहिर रहेको बालवालिकालाई विद्यालय ल्याउन प्रभावकारी विद्यालय भर्ना अभियान गर्नु पर्ने ।
- सामुदायिक विद्यालयको व्यवस्थापन पक्षलाई बलियो बनाउन विद्यालय व्यवस्थापन पक्षलाई आवयश्क परामर्श तथा निर्देशन दिनु पर्ने ।
- प्रभावकारी विद्यालय अनुगमनको लागि आवश्यक प्रावधान बनाउनु पर्ने ।
- बिद्यार्थी-शिक्षकको नीति नियम प्रभावकारी रुपमा निर्माण भई कार्यान्वयन हुनु पर्ने ।
- कार्यको मुल्यांकन गरि शिक्षकलाई सम्मानित गर्नु पर्ने ।
- सामुदायिक बिद्यालयमा अंग्रेजी भाषामा पढाइको लागि आवश्यक पहल गर्नु पर्ने तथा गुणस्तरीय शिक्षाको लागि बिषय अनुसारको शिक्षकको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
- बिद्यार्थीको लागि होमवर्क सेसन संचालन गर्नु पर्ने ।
- रेडियो कक्षाको लागि आवश्यक पहल गर्नु पर्ने ।

ख) स्वास्थ्य :

- खोप कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउन नीति अवलम्वन गर्नु पर्ने ।
- स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्न पहल गर्नु पर्ने ।
- स्वास्थ्य चौकीहरुको अवस्था बारे बुझी प्रसुति लगायतको सेवा सहज रुपमा समुदायले पाउने व्यवस्थाको लागि आवश्यक पहल गर्नु पर्ने ।
- प्रत्येक वडामा कम्तीमा १ स्वास्थ्य चौकीको निर्माण गर्नु पर्ने ।
- कम्तीमा ५०-७५ शैयाको व्यवस्थित अस्पताल मुख्य बजारमा खोल्न आवश्यक पहल गर्नु पर्ने ।
- आपतकालिन स्वास्थ्य कोष निर्माण गर्नु पर्ने ।
- २ बर्ष मुनिको बालबालिका, सुत्केरी महिला तथा आमाको दुध बच्चाको लागि पोषण सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ।
- धुम्रपान, मदिरा, पान गुटका लगायतका तम्वाकु पदार्थ मुक्त गाउँपालिका निर्माणको लागि आवश्यक पहल गर्नु पर्ने ।
- हर्न तथा ठुलो स्वरमा गाना (माईक लगायत समेत) निशेधित क्षेत्रको घोषणा गर्नु पर्ने ।
- स्वास्थ्य चौकी तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आवश्यक औषधिको अझ बढी व्यवस्था हुनु पर्ने ।
- औषधि पसल खोल्न प्रोत्साहित गर्नुपर्ने तथा डक्टरको सल्लाह बिना औषधि दिन निषेधित गर्नुपर्ने ।

ग) **खानेपानी तथा सरसफाइ**

- पोखरी, इनार लगायतको कुवाहरुको संरक्षणको लागि आवश्यक पहल गर्नु पर्ने ।
- पुर्ण सरसफाइ गाउँपालिका निर्माणको लागि आवश्यक कृयाकलाप संचालन गर्नु पर्ने ।
- बढी भिडभाड हुने स्थानमा सार्वजनिक शौचालय तथा खानेपानीको व्यवस्था हुनु पर्ने ।
- वाटर स्टोरेज प्रणाली अवलम्वन गरि बढी भन्दा बढी निर्माणको लागि आवश्यक पहल गर्नु पर्ने ।
- स्थानीय स्तरमा सरसफाइ अभियान संचालन गर्न पहल गर्नु पर्ने ।

घ) **पर्यटन तथा संस्कृति** :

- व्यवस्थित होटल (बास सहित) को खोल्न प्रोत्साहित गर्नु पर्ने ।
- स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रहरुको उचित व्यवस्थापन तथा निर्माण गर्नु पर्ने ।
- पर्यटकीय क्षेत्र भएको स्थानमा आवश्यक खानेपानी तथा शौचालयको व्यवस्था गर्नु पर्ने तथा बाटो घाटोको निर्माण गर्नु पर्ने ।
- स्थानीय संस्कृतिको परम्पराको पहिचान गरि पर्यटनको लागि श्रोत केन्द्रको रुपमा बिकास गर्नु पर्ने ।

ङ) **युवा तथा खेलकुद** :

- युवालाई बिकासको लागि आवश्यक अवसर दिनु पर्ने ।
- एक गाउँ, एक मैदान तथा एक गाउँपालिका एक स्टेडियमको नीतिलाई कार्यान्वयन गर्नु पर्ने ।

- लागु पदार्थमा जाने युवाहरुको लागि आवश्यक जनचेतना मुलक क्रियाकलापको संचालन गर्नु पर्ने ।
- अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगिता निरन्तर रुपमा संचालन गर्नु पर्ने ।
- युवाको स्वास्थ्य र मानसिक बिकासको लागि खेलकुद बिकास कार्यक्रमको आयोजना गर्नु पर्ने ।
- बिद्यालयहरुमा खेलकुद शिक्षकको व्यवस्था गर्न आवश्यक पहल गर्नु पर्ने ।
- निरन्तर प्रतियोगिताको आयोजना गर्नु पर्ने ।
- स्तरीय खेलाडिहरुको समय समयमा मनोवल बृद्धि गर्ने कृयाक्लापहरु संचालन गर्नु पर्ने ।

च) लैङ्गिक समान्ता र समावेशीकरण :

च.१. महिला बिकास :

- शिक्षा, स्वास्थ्य तथा रोजगारीमा महिलाहरुको पहुँच सुनिश्चित गर्नु पर्ने ।
- महिलाहरु माथी हुने कुनै पनि हिंसा, भेदभाव र नियन्त्रण जस्ता कुराहरुको अन्त्य गर्न पहल गर्नु पर्ने ।
- महिलाहरुलाई उनीहरुको कुशलतामा आधारित व्यापार गर्न अभिप्रेरित गर्नु पर्ने ।
- एकल महिला तथा सिमान्तकृत महिलाहरुको जीवन शैली परिवर्तनको लागि उनीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरि आय आर्जन बृद्धि लगायतका कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ।

च.२. बालबालिका :

- बाल क्लब तथा बाल संजालको मातहतबाट बाल अधिकार सुनिश्चित हुनु पर्ने ।
- बालश्रम उन्मुलन गर्न नीती अवलम्वन गरि प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वय गर्नु पर्ने ।
- निर्माण कार्य गर्दा बालमैत्री अवधारणा अनुसार गर्नु पर्ने ।
- गरिब, अनाथ, अपांग तथा सिमान्तकृत बालबालिकालाई शिक्षा र स्वास्थ्यमा सहज पहुँचको लागि आवश्यक पहल गर्नु पर्ने ।
- बालमैत्री गाउँपालिका बनाउन आवश्यक पहल गर्नु पर्ने ।

च.३. अपांग सम्बन्धी :

- अपांग मैत्री स्वरोजगार कार्यक्रम संचालनका लागि सहजिकरण गर्नु पर्ने ।
- सेवा प्रदायकमा अपांग ब्यक्तिलाई सहज पहुँचको लागि सुनिश्चित गर्नु पर्ने ।
- भौतिक संरचना निर्माण अपांग मैत्री अवधारणा अनुसार हुनु पर्ने ।
- अपांग मैत्री कार्यक्रम संचालनका लागि अपांग सम्बन्धी कार्य गर्ने संघ संस्थासंग समन्वय गर्नु पर्ने ।

च.४. HIV/AIDS रोकथाम :

- HIV/AIDS लाई निरुत्साहित गर्दै, HIV/AIDS पिडितलाई माया गर्ने वातावरण निर्माण गर्नु पर्ने ।
- संक्रमितलाई उनको सामाजिक स्तर बृद्धिको लागि मनोवल बढाउनु पर्ने ।

- HIV/AIDS रोकथामको लागि जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ।

च.५. जातिय समुह :

- जातिय संस्कृतिलाई संरक्षण गर्दै सामाजिक एकताको परिचय दिने वातावरणको निर्माण गर्नु पर्ने ।
- सांस्कृतिक संग्रहालयको निर्माण गरि यस क्षेत्रमा बसोवास गर्ने सम्पुर्ण जात जातिको परिचय झल्कने संस्कृति तथा परम्परालाई झल्काउने पर्ने ।
- बिभिन्न जातजातिका भेषभुषा, कला, साहित्य, भाषा र संस्कृतिको संरक्षण गर्ने नीति अवलम्वन गर्नु पर्ने ।

च.६. दलित, मुस्लिम र सिमान्तकृत समुह :

- बिगत देखि चल्दै आएको सवै किसिमको भेदभाव अन्त्य गरि समावेशी समाज निर्माण गर्नुपर्ने ।
- शीप, रोजगारी तथा आयमा आधारित विशेष कार्यक्रम दलित, मुस्लिम तथा सिमान्तकृत समुहको लागि संचालन गर्नु पर्ने ।
- परम्परागत नीतिहरुलाई अध्यावधिक गर्दै सिमान्तकृत समुहहरुको व्यवसायिक शीप, रोजगारी र क्षमतालाई उजागर गर्दै व्यवसायिक बनाउनु पर्ने ।
- कुनै किसिमको पहिलो सहयोगको लागि अति गरिव परिवारको लागि परिचय पत्र लागु गर्नुपर्ने ।
- संस्कृति तथा धार्मिक गतिविधिहरु गर्न मुस्लिम समुदायहरुलाई सहयोग गर्ने ।
- SEE मा ८० प्रतिशत भन्दा माथि प्राप्त गर्ने कम्तीमा १/२ जना बालक बालिकाहरुको मनोवल बृद्धिका लागि उच्च शिक्षाको लागि छात्रवृतिको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।

च.७. जेष्ठ नागरिक :

- जेष्ठ नागरिकलाई सम्मान गरौं, असल मानिसको परिचय दिंउ भन्ने नीति अवलम्वन गर्नु पर्ने ।
- परिवारका सदस्यहरुलाई जेष्ठ नागरिकहरुको नियमित उपचार गराउने बानी बसाउनका निमित्त जनचेतना मुलक कार्यक्रमको संचालन गर्नु पर्ने ।
- जेष्ठ नागरिकको लागि समय समयमा स्वास्थ्य शिविरको आयोजना गर्नु पर्ने ।
- जेष्ठ नागरिकको प्रभावकारी कार्यक्रम संचालन गर्न जेष्ठ नागरिक समुहको निर्माण गर्ने ।
- जेष्ठ नागरिकले पाउने भत्ता घरघरमा गई हस्तान्त्रण गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्ने ।

३) पुर्वाधार बिकास

क) सडक

- बजेट निर्धारण गर्दा २ वटा वडा जोड्ने वा केन्द्र जोडने वा दुई बजार छुने लगायत जिल्लाको यातायात गुरुयोजनाले तोके अनुसार प्राथमिक्ता दिनु पर्ने ।
- नयाँ निर्माण हुने सडक (बाटो)को लागि ड्रेनेज अनिवार्य राख्नु पर्ने ।
- बजेट निर्धारण गर्दा अधुरो सडक बाटो निर्माणलाई प्राथमिक्ता दिनु पर्ने ।
- बाटो घाटो बनाउँदा पानीको श्रोत, जंगल क्षेत्र तथा अन्य बातवरणिय क्षेत्रलाई बिशेष सुबिधा तथा क्षति नहुने गरि निर्माण गर्ने नीती अवलम्वन गर्नु पर्ने ।

- नयाँ सडक बाटो बनाउनु पुर्व प्राबिधिकको सुपरिवेक्षण बिना नबनाउने नीती अपनाउनु पर्ने ।
- सडक बाटो निर्माण गर्दा कुन सवारी साधन र कति भार सम्म जान सक्ने सो को सुचना बोर्ड राख्नु पर्ने ।
- सडक बाटो निर्माण गर्दा वातावरणिय सुरक्षालाई ध्यानमा राखि बिशेष रुपमा समय समयमा अनुगमन गर्नु पर्ने ।
- पैदल यात्रीको सजिलोको लागि पैदल यात्री मार्गको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।

ख) पुल पुलेसा

- आवश्यक्ताको आधारमा पुल पुलेसाको निर्माण तथा मरोमत्तको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
- पुल पुलेसाको निर्माण हुदाँ प्रभावकारी अनुगमन गर्नु पर्ने ।
- कच्ची वा भत्कन सक्ने पुलको मुल्यांकन गरि पुनर्निर्माण तुरुन्त गर्नु पर्ने ।
- आवश्यक पुल पुलेसा निर्माणको लागि आवश्यक पहल गर्नु पर्ने ।

ग) भवन तथा शहर बिकास

- वडा क्षेत्र भित्र रहेका पुराना भवनको निर्माण तथा वडा कार्यालयको आफनो भवन निर्माण कार्य गर्नु पर्ने ।
- भवन निर्माण गर्दा भिन्न क्षमता भएका ब्यक्तिहरुलाई ध्यानमा राखि निर्माण गर्नु पर्ने ।
- अधुरो तथा निर्माणाधिन भवनहरुलाई प्राथमिक्ता दिनु पर्ने ।
- गाउँपालिकाक्षेत्र भित्र सरकारी भवन निर्माणका लागि बिशेष प्राथमिक्ता दिनु पर्ने ।
- नयाँ निर्माण हुने भवनहरुमा राष्ट्रिय भवन नीति अनुसार निर्माण गर्नु पर्ने ।

घ) बिजुली तथा बैकल्पिक उर्जा

- रातिको समयमा सजिलै हिडडुल गर्न सजिलोका लागि सडक सोलार बत्तिको जडान हाल गाउँक्षेत्र भित्रका मुख्य बस्तीमा गर्नु पर्ने ।
- बिद्युत तुरुन्त पुग्न नसक्ने स्थानमा बैकल्पिक श्रोतहरुको बित्तरण सो स्थानमा गर्नु पर्ने ।

ङ) संचार

- इन्टरनेट सेवा सबै वडा र बस्तीहरुमा पुर्‍याउन बिशेष पहल गर्नु पर्ने ।
- एनटिसिको नयाँ टावर यस गाउँपालिकामा जडानको लागि बिशेष पहल गर्नु पर्ने ।
- स्थानीय एफ एम रेडियो तथा पत्रपत्रिकाहरुलाई प्रोत्साहित गर्नु पर्ने ।

च) सिंचाई

- मध्यम तथा साना सिचाई नीतिहरुको आवश्यक्ता अनुसार समिक्षा गर्नु पर्ने ।
- बर्षा जल संकलन तथा अन्य जल संकलन तथा संरक्षण प्रबिधिहरुलाई लागु गर्नु पर्ने तथा गर्नेलाई प्रोत्साहित गर्नु पर्ने ।

४) बातावरण तथा दैविक प्रकोप व्यवस्थापन

क) बन तथा भुमि संरक्षण

- यस गा.पा. क्षेत्र भित्र रहेको बन क्षेत्रको पर्यावरणलाई पोषणा गर्नका लागि बैज्ञानिक व्यवस्थापन नीती अवलम्वन गर्नु पर्ने ।
- वन नीति २०७१ लाई प्रभावकारिता साथ अवलम्वन गर्नु पर्ने ।

ख) बातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन

- जलवायु परिवर्तन तथा यसले पार्न सक्ने प्रभाव न्युन गर्न बिशेष पहल गर्नु पर्ने ।
- बैकल्पीक उर्जालाई बिशेष प्रोत्साहित गर्दै सुधारिएको चुल्हो, सोलार बत्ति जडानको लागि बिशेष पहल गर्नु पर्ने ।
- प्लाष्टिकजन्य सामानहरुको बिक्री बित्तरणमा रोक लगाई गाउँगालिकालाई प्लाष्टिक मुक्त क्षेत्र बनाउन बिशेष पहल गर्नु पर्ने ।

ग) ठोस फोहोर र नाली व्यवस्थापन

- ठोस फोहोर व्यवस्थापनका लागि डम्पीङ्ग साईटको व्यवस्थापन गर्नु पर्ने ।
- दैनिक फोहोर उठाउने व्यवस्थापन गर्नु पर्ने ।
- नदी नाला फोहोर गर्नेलाई निरुत्साहित गर्नु पर्ने तथा सो को व्यवस्थापनको लागि आवश्यक पहल गर्नु पर्ने

घ) प्रकोप व्यवस्थापन

- प्रकोप व्यवस्थापन कोष निर्माण गरि तत्काल लागु गर्नु पर्ने ।
- सम्भावित प्रकोपलाई ध्यानमा राखि जनचेतना मुलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु पर्ने ।

तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिकाका स्थानीय संघ संस्था तथा युवा क्लबको बिवरण :

क.सं.	संघ संस्था तथा युवा क्लबको नाम	ठेगाना	सेवा
१	त्रिदण्डी युवा क्लब	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. १	सामाजिक सेवा तथा स्वयंसेवक परिचालन
२	अभियान युवा समाज	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ३	सामाजिक कार्य, अधिकार सम्बन्धी

३	नयाँ श्रृजना युवा क्लब	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ४	खेलकुद, जनचेतना मुलक कार्यक्रम
४	सामाजिक बिकास	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ४	खेलकुद सम्बन्धी
५	माहावीर युवा क्लब	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ५	युवा, शसक्तिकरण तथा जनचेतना
६	चेतना समाज	तिलाठि कोईलाडि गाउँपालिका वडा नं. ६	बालबालिकाको चेतना बिकास सम्बन्धी

श्रोत : सबल नेपाल, स्थलगत सर्भेक्षण २०७५